

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Česká kulturní krajina a její genius loci

Město Tachov a poutní místo Světce

Pavel Voltr

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Česká kulturní krajina a její genius loci

Město Tachov a poutní místo Světce

Pavel Voltr

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Hečková, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, duben 2016

Poděkování patří vedoucí mé bakalářské práce, kterou byla Mgr. Petra Hečková, Ph.D., za její vstřícnost, ochotu, věnovaný čas a cenné rady.

Za poskytnutí a pomoc při vyhledávání archivních materiálů děkuji Mgr. Janu Edlovi, řediteli Státního okresního archivu v Tachově.

Obsah

1 Úvod.....	6
1.1 Prameny a literatura	7
2 Poutní místo a kult Čtrnácti svatých Pomocníků v nouzi	9
3 Světce v období paulánů	14
3.1 Řád paulánů a jejich příchod do Tachova	14
3.2 Poutní místo Světce.....	16
4 Osada Světce za knížecího rodu Windischgrätzů	22
5 Osudy bývalého klášterního konventu, jízďárny a ruin zámku po 2. světové válce	28
6 Závěr	33
Seznam příloh	34
Seznam použitých zdrojů.....	59
Resumé.....	62

1 Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje tématu Česká kulturní krajina a její genius loci, toto se snažím popsat na příkladu domovského města Tachova a nedalekého bývalého poutního místa Světce. Téma jsem si vybral, protože celý můj dosavadní život je, a to nejen profesně, spojen s městem Tachov. K nejzajímavějším místům v okolí Tachova patří světecká jízdárna, která se nachází nedaleko bývalého poutního místa ve Světcích a dnes je živým kulturním místem. Zájem o tuto stavbu posléze vykrytalizoval i v zájem o celou osadu Světce a její historii, potažmo i o historii celého Tachova.

Město Tachov se nachází v západních Čechách nedaleko hranice s Německem. Bohatá historie tohoto místa, o němž je první písemná zmínka již v roce 1115, je dodnes patrná z řady dochovaných památek. Jsou to například gotické městské hradby, patřící k nejzachovalejším v západních Čechách, gotický chrám Nanebevzetí Panny Marie z 2. poloviny 14. století či klášter františkánů, v němž dnes sídlí Muzeum Českého lesa. Tento klášter nebyl v Tachově jediný. Ve městě samém byl původně karmelitánský klášter založený Karlem IV. a do dnešních dnů v Tachově působí Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, které sem přivedl jeho otec Jan Lucemburský.¹ Za dalším klášterem, který je i tématem mé práce, se musíme vydat západním směrem do 3 km vzdálené tachovské osady Světce. Jedná se o bývalý paulánský klášter vystavěný na místě staršího poutního kostela Čtrnácti svatých Pomocníků.

Problematika není dosud zcela zpracovaná, i když před 6 lety byla vydána obsáhlá publikace o osadě Světce od Z. Procházky², zpracovaná na základě archivního i terénního průzkumu autora. Má práce by však měla obsahovat nejen větší podrobnosti k některým obdobím vývoje zmiňované osady, ale zejména by měla být směřována na dosud spíše opomíjené období 19. století, kdy poutní místo Světce měnilo svůj vzhled a funkci do podoby šlechtické rezidence a s tím došlo k proměně celého prostředí.

Důraz práce je kladen na zmapování proměny osady od 19. století. Vedle rozboru pramenů a literatury se snažím ve své práci představit historii poutního místa do konce 18. století. Hlavní důraz je kladen především na popis přeměny a zániku tradice poutního místa, plánované nahrazení církevní tradice opulentním šlechtickým sídlem knížecího rodu Windischgrätzů, které však nebylo

¹ Národní archiv, Křižovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, inv. č. 179, listina, kterou Jan Lucemburský daruje Křižovníkům s červenou hvězdou farní kostel s přílehlou kaplí v Tachově a farní kostel v Unhošti se vším příslušenstvím a podacím právem, aby k nim dosazovali mistra a konvent špitálu řádové kněze.

² PROCHÁZKA, Z. *Světce u Tachova v proměnách staletí*.

nikdy dokončeno. V poslední kapitole mapují postupný zánik osady ve druhé polovině 20. století, který byl zastaven v roce 1990, kdy se osada probírala k novému rozkvětu.

1.1 Prameny a literatura

Prameny k mé práci se nacházejí zejména ve Státním oblastním archivu v Plzni a dalších veřejných archivech. V nejbližším z nich, Státním okresním archivu Tachov, je dochován archivní fond Archiv města Tachov. Ten však doposud není zpracován³, proto není jasné, zda se k tématu osady Světce a jejích proměn v tomto fondu nějaké archiválie nacházejí. Důležité jsou ovšem mapy stabilního katastru, které jsou ve zmíněném archivu uloženy ve fondech Okresní soud Tachov⁴ a Okresní úřad Tachov.⁵ Pro nejnovější období je důležitá složka týkající se jízdárny uložená v archivním fondu Městský úřad Tachov.⁶

Protože osada Světce byla od sklonku 19. století součástí tachovského velkostatku, pro další archivní prameny bylo nutné využít již zmíněný Státní oblastní archiv v Plzni. Archivní fond Velkostatek Tachov sice obsahuje i archiválie vztahující se k osadě Světce, ale pro téma mé práce nejsou obsahově využitelné.⁷ Z celého fondu je pro mou práci podstatný plán Světců pocházející z doby okolo roku 1820, zobrazující park v okolí bývalého kláštera ještě před mohutnými přestavbami.⁸ Velmi dobře se ve Státním oblastním archivu v Plzni dochoval rovněž archivní fond Rodinný archiv Windischgrätzů. V tomto velice obsáhlém fondu však není k osadě Světce prakticky žádná dokumentace. Nezvěstné jsou rovněž plány jízdárny realizované za Alfréda I. Windischgrätze.

Paulánský klášter ve Světcích byl zrušen za josefínských reforem, proto jsou dochované archiválie uloženy v Národním archivu v Praze.⁹ Pro účely mé práce však není nutné archivní

³ Archivní fondy a sbírky v České republice [online]. Tachov, [cit. 2016-03-15]. Dostupné z:

<http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/VysledkyHLEDANI.aspx?stranka=1&id=22310701033#22310701033>.

⁴ Státní okresní archiv (dále jen SOkA) Tachov, Okresní soud Tachov, mapy stabilního katastru sloužící jako podklady k pozemkové knize.

⁵ SOkA Tachov, Okresní úřad Tachov, mapy stabilního katastru sloužící jako podklady k vodní knize.

⁶ SOkA Tachov, Městský úřad Tachov, karton 55/14, jízdárna Světce 1980-2001.

⁷ Státní oblastní archiv (dále jen SOA) v Plzni, Velkostatek Tachov inv. č. 730 různé spisy paulánského kláštera ve Světcích, účetní záležitosti při zrušení kláštera, vymezení hranic klášterních pozemků, spor o les 1664-1802, inv. č. 605 právo vedení vodovodu pro zámek ve Světcích či inv. č. 3808-3812 inventární účty zámečku ve Světcích.

⁸ SOA v Plzni, Velkostatek Tachov, inv. č. 4083.

⁹ Národní archiv, Archivy zrušených klášterů zrušených za Josefa II., Řád paulánů Tachov. Ve fondu je dochována listina z roku 1641, kterou Kašpar Haas, vikář v Tachově, uvádí paulány v držení kostela Čtrnácti svatých Pomocníků ve Světcích u Tachova a dále kniha se svázanými akty vztahujícími se k založení kláštera z let 1639-1665.

prameny dopodrobna studovat, neboť pocházejí z jiného období. Pro komplexní poznání by však bylo nutné práci do budoucna rozšířit a pojmut do ní například i zmíněné archiválie.

Z regionální literatury, která se vztahuje k městu a okrajově též k osadě Světce, lze zmínit první dějiny města Tachova od Josefa Stöcklowa *Geschichte der Stadt Tachau*¹⁰ a dějiny politického okresu Tachov od Josefa Köferla *Der politische Bezirk Tachau*.¹¹ V loňském roce vyšla při příležitosti 900 let Tachova publikace Štěpána Čadka *Tachov v letech 1115-2015*¹², ale jedná se o dějiny města v letech a pro mé téma byl její přínos spíše okrajový. Nejcenější prací, kterou jsem využíval nejvíce, je publikace Petra Hlaváčka *Čtrnáct svatých Pomocníků. K pozdně středověké spiritualitě elit a její christocentrické dimenzi*, která se věnuje šíření kultu Čtrnácti svatých Pomocníků mimo jiné v Čechách.¹³ Z knih, zaměřených na proměnu krajiny v obecné rovině, jsem čerpal z knih Christiana Norberga-Schulze *Genius loci Krajina, místo, architektura*¹⁴ a Martina Langa *Barokní zámky příběhy a lidské osudy, Venkovské baroko*.¹⁵ Pro poznání fenoménu poutí a poutnictví v západních Čechách vyšly v nedávné době dvě důležité práce Ludka Krčmáře *Poustevníci a poustevny a pouště v Plzeňském kraji* a *Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti na Tachovsku*.¹⁶ Klášteru ve Světcích se věnuje ve své encyklopedii řádů rovněž Milan Buben *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. svazek: Žebravé řády*.¹⁷ Zdrojem pro seznámení se a pochopení tematiky přestaveb šlechtických sídel v 19. století je shrnující publikace Jiřího Kuthana *Aristokratická sídla v českých zemích 1780 – 1914*.¹⁸

¹⁰ STÖCKLOW, F. J. *Geschichte der Stadt Tachau*.

¹¹ KÖFERL, J. *Der politische Bezirk Tachau*.

¹² ČADEK, Š. *Tachov v letech 1115-2015*.

¹³ HLAVÁČEK, P. *Čtrnáct svatých Pomocníků. K pozdně středověké spiritualitě elit a její christocentrické dimenzi*.

¹⁴ NORBERG-SCHULZ, C. *Genius loci Krajina, místo, architektura*.

¹⁵ LANG, M. *Barokní zámky příběhy a lidské osudy, venkovské baroko*.

¹⁶ ROŽMBERSKÝ, P.; KRČMÁŘ, L. *Poustevníci a poustevny a pouště v Plzeňském kraji*.

¹⁷ BUBEN, M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*.

¹⁸ KUTHAN, J. *Aristokratická sídla v českých zemích 1780 – 1914*.

2 Poutní místo a kult Čtrnácti svatých Pomocníků v nouzi

Období pozdního středověku představuje fenomén, který se v současné době těší velkému zájmu evropské a zámořské anglosaské historiografie, stejně jako je nově zkoumán řadou vědeckých oborů, od teologie, filozofie a sociologie až po psychologii, etnologii či antropologii. Jistě i proto, že zmiňovaná doba byla obdobím mohutných politických, náboženských a sociálních změn, které zrodily moderní společnost.¹⁹

Jedním z doposud málo zkoumaných fenoménů pozdního středověku je kult Čtrnácti svatých Pomocníků, který se ustálil na základě údajných zjevení Dítěte Ježíše a Čtrnácti svatých Pomocníků. Pojem svatí Pomocníci vychází ze skutečnosti, že všichni tito světcí měli pomáhat věřícím v různých situacích. Tento kult výrazně ovlivňoval středoevropské duchovní klima ve 13. až 16. století. Čtrnáct svatých Pomocníků tvořilo společenství těchto světců: Akátius (Acacius), Barbora, Blažej, Kateřina Alexandrijská, Kryštof, Cyriak (Kyriak), Diviš (Dionýsius), Erasmus, Eustach, Jiří, Jiljí, Markéta Antiochijská, Pantaleon (Panteleimon), Vít.

Někteří svatí měli přímo v „popisu práce“ ochranu poutníků na cestách, např. sv. Kryštof. Ochránit měl nejen před chorobami očí a zubů, náhlou smrtí, morem, ale i proti nebezpečí ohně a vody, proti suchu, nečasů a kroupám.²⁰ Tato skupina Čtrnácti svatých Pomocníků v nouzi byla tvořena 3 svatými biskupy (Diviš, Erazim, Blažej), 3 svatými rytíři (Jiří, Akátius, Eustach) – vzory pro měšťskou i venkovskou šlechtu, 3 svatými pannami (Kateřina, Markéta, Barbora) – představují ženské kláštery. Jednotliví svatí Pantaleon, Jiljí, Cyriak, Vít a Kryštof měli oslovit různé vrstvy společnosti měšťanské.

S ohledem na fakt, že se nejedná ve všech případech o známé světce, bylo by vhodné si je ve stručnosti představit: Akátius se narodil v Kapadokii (dnes Turecko) v prvním století a byl váženým důstojníkem římského vojska. Císař Hadrián nařídil kruté pronásledování křesťanů, Akátius vypověděl panovníkovi službu a přiznal se ke svému „císaři“ Ježíši Kristu. Akátius byl údajně před ukřižováním rozdrásán trnovými větvemi a kamenován. Před popravou požádal Boha, aby každému, kdo uctí jejich památku, dopřál tělesné i duševní zdraví. Je patronem proti strachu ze smrti, ochráncem proti těžkým chorobám a pomáhá i při zoufalství v bezvýchodných situacích. Svatou pomocnicí se stala Barbora narozená ve 3. století v Nikomedii – dnes Izmit, Turecko,

¹⁹ HLAVÁČEK, P. *Čtrnáct svatých Pomocníků: k pozdně středověké spiritualitě elit a její christocentrické dimenzi*, s.7.

²⁰ SCHAUBER, V.; SCHINDLER, H. M. *Rok se svatými*, s. 377.

zemřela r. 306 v Nikomedii. Je nejen patronkou věží, horníků a sedláků, ale chrání proti bouři, proti horečce, moru a je pomocnicí v nouzi.²¹

Blažej – žil ve 3. století, byl biskupem v maloasijském městě Sebastě, Arménie (dnes Turecko), zemřel r. 316. Za císaře Diokleciána nastalo pronásledování křesťanů, Blažej a ostatní křesťané uprchli. Pronásledovatelé však biskupa našli, dali ho vsadit do žaláře a týrali jej. Blažejovo tělo bylo rozdrásáno železnými hřebeny a pak byl Blažej sťat. Až do konce se Blažej modlil a obhajoval svou víru. Uctíván je jako patron hudebníků, proti škodám způsobených vichřicí, proti chorobám měchýře, proti krčním bolestem, proti kašli, vředům, kolikám, moru, je též zmiňován jako ochránce domácích zvířat a koní.²²

Cyriak, vysvěcený kolem roku 300 v Římě byl za vlády císaře Diokleciána odsouzen k nuceným pracím, nošení hlíny při budování termálních lázní. Cyriak byl zatčen a na příkaz soudce mu polili hlavu vařící smolou, Cyriakovi to neuškodilo, dále byl mučen a nakonec mu byla setnuta hlava. Je patronem nuceně nasazených a osob vykonávajících těžké tělesné práce, ochraňuje před pokušením a pomáhá proti zlým duchům, při posedlosti a útrapách v hodině smrti.²³

Diviš – žil ve 2. - 3. století, patří k národním světcům Francie. Ve druhé polovině 3. století docházelo v Galii k velkému pronásledování křesťanů. Diviš byl spolu se svými druhy zatčen, mučen a nakonec i popraven (r. 285) na místě dnes zvaném Montmartre (hora mučedníků). Legenda vypráví, že biskup Diviš šel se svou setnutou hlavou v rukách až na místo svého pohřbu. Proto je často vyobrazován jako biskup s hlavou v ruce. Je patronem proti bolestem hlavy, ochráncem proti psímu kousnutí, proti vzteklině.²⁴

Erasmus narozen ve 3. století v Antiochii, dnešní Sýrie, zemřel r. 303 v italské Formii, je patron námořníků, provazníků, soustružníků, domácích zvířat, pomocník v nouzi proti křečím, kolikám, bolestem v podbřišku, nemocem žaludku a při porodu.²⁵

Eustach narozen v 1. století v Římě, zemřel r. 118 v Římě, je nejen znám jako patron lovců, klempířů a soukeníků, ale uchránit měl proti škodlivému hmyzu a je znám jako pomocník v nouzi.

²¹ SCHAUBER, V.; SCHINDLER, H. M. *Rok se svatými*, s. 626.

²² Tamtéž, s. 50.

²³ Tamtéž, s. 408.

²⁴ Tamtéž, s. 522.

²⁵ Tamtéž, s. 377.

Jiljí se narodil v 7. století v Athénách, zemřel 1. září 720 v St-Gilles ve Francii, byl patron myslivců, pastevců, koňských handlířů, trosečníků, lučištníků, žebráků, chránit měl proti suchu, ohni a bouři – pomocník v nouzi.

Jiří žil ve 3. století v Kappadoii, dnes Turecko, zemřel roku 303. Málokterý světec je tak obklopen legendami jako mučedník Jiří. Je nejčastěji zobrazován jako rytíř sedící na koni a bojující s drakem. Jiří byl roku 305 zajat pronásledovateli křesťanství, přestál mnohá mučení, byl přivázan na kolo a hozen do rozpáleného vápna, ale přežil. Jiří je patronem Anglie, Janova, rytířských řádů, skautů, rolníků, horníků, sedlářů, kovářů, bednářů, artistů, koní a dobytka, pocestných, zajatců, vojáků, jezdců, chrání proti moru a horečce.²⁶

Kateřina Alexandrijská žila ve 4. století. Kateřina dle legendy byla dcerou krále Kosta v egyptské Alexandrii. Byla krásná, vysoce vzdělaná, učila se vědě a řečnictví. Kateřina byla bičována a týdny ponechána bez potravy, ale nezemřela. Měla být usmrcena koly pobitými hřeby, ta se však rozpadla, jakmile se dívky dotkla. Kateřině byla nakonec sřata hlava. Je patronkou studentů a učitelů, dívek, panen a manželek, univerzit a knihoven, řečníků, nemocnic, kolářů, hrnčírů, mlynářů, přadlen, lodníků, koželuhů, kadeřníků, soukeníků, knihtiskařů a obuvníků, ochránkyní před migrénou a bolestech jazyka.²⁷

Markéta Antiochijská se narodila ve druhé polovině 3. století v syrské Antiochii, popravena byla roku 305. Zásadními prvky jejího života byly láska k zasvěcenému panenství a utrpení pro víru. Nejčastěji je svatá Markéta vyobrazována jako dívka s křížem v ruce nebo s drakem u nohou. Jedna z legend vypráví, že v době po jejím prvním mučení se jí ukázal ve vězení ďábel v podobě nestvůry a chtěl jí nahnat strach. Markéta jej zahnala znamením kříže.²⁸

Pantaleon – narozen ve 3. století v Nikomedii, dnes Izmid, Turecko, zemřel r. 305 v Nikomedii. Je patronem lékařů, pomáhá proti bolestem hlavy a úbytím, proti nemocem dobytka, proti lučním kobylkám, při opuštěnosti, je pomocníkem v nouzi.²⁹

Vít – narozen kolem r. 297 na Sicílii, Itálie, zemřel kolem r. 304 v Římě, Itálie, patron saských císařů, mládeže, hostinských, lékárníků, vinařů, herců, sládků, horníků, kovářů, k ochraně

²⁶ SCHAUBER, V.; SCHINDLER, H. M. *Rok se svatými*, s. 453.

²⁷ Tamtéž, s. 174.

²⁸ SCHAUBER, V.; SCHINDLER, H. M. *Rok se svatými*, s. 607.

²⁹ Tamtéž, s. 365.

cudnosti, domácích zvířat, chránil proti vzteklině, proti padoucnici, posedlosti, hysterii a křečím, proti očním a ušním chorobám, proti blesku, nečasů a nebezpečí ohně – pomocník v nouzi.³⁰

Vznik kultu tzv. „svatých Pomocníků v nouzi“ (Nothelfer, Auxilatores) zřejmě představoval součást promyšlené christianizační strategie, jeden ze základních momentů vrcholného období christianizace střední Evropy. Již od 12. století se v textech rakousko-bavorského kulturního okruhu objevuje termín „Nothelfer, tj. Pomocník v nouzi“. Úcta ke Čtrnácti svatým Pomocníkům primárně nepředstavovala nějaký „kult“, ale spíše pobídku ke křesťanské (ortodoxní) součinnosti se světci a světicemi, aktivními prostředníky mezi člověkem a Bohem.³¹ Tento kult zpočátku variabilní světecké skupiny, složené převážně ze starokřesťanských světců a světic, se od 14. století intenzivně šířil ze svého centra mezi Kremží, Pasovem, Řeznem a Brixenem do dalších rakouských, bavorských a franských oblastí. Svě ukotvení získal na základě výše zmíněných údajných zjevení, k nimž došlo v letech 1445/1446 na území cisterciáckého opatství Langheim v Horních Francích v bavorské diecézi. Od tohoto okamžiku, kdy se zrodilo i slavné poutní místo Vierzehnheiligen nedaleko Bamberka, kult rychle expandoval všemi směry, takže na začátku období reformace jej můžeme nalézt v rozsáhlé oblasti od Dánska po Itálii, od Francie po Uhry. Navíc výrazněji než jiné obdobné kultury vzbuzoval zájem společenských elit, včetně těch aristokratických a intelektuálních.³²

U Čtrnácti svatých Pomocníků hraje velký význam i samotná symbolika čísel. To uvádí Zdeněk Procházka v publikaci *Světce u Tachova v proměnách staletí* i Jan Heller v knize *Symbolika čísel a její původ*.³³ Čtrnáct je podle této symboliky dvakrát sedm, přičemž sedmička je posvátným číslem mnoha náboženství. Sedm dnů má týden, sedm je také svátostí, skutků milosrdenství, hříchů, ctností a nectností.³⁴

V literatuře se setkáváme se zdánlivě velmi starými doklady o existenci kultu Čtrnácti sv. Pomocníků v českých zemích, zejména v západních Čechách, údajně ze 14. a 15. století. Jde však bez výjimky o omyly nebo barokní interpretace, jejich snahou bylo potvrzení „starobylosti“ nově zakládaných či obnovovaných poutních míst. V Čechách je na přelomu padesátých a šedesátých let 15. století zmiňována výstavba kaple Čtrnácti svatých Pomocníků za královským městem Kadaň uprostřed vinic. U zrodu této kaple stál šlechtic Apel III. Vitzhum z Apoldy společně s kadaňskými

³⁰ SCHAUBER, V.; SCHINDLER, H. M. *Rok se svatými*, s. 385.

³¹ HLAVÁČEK, P. *Čtrnáct svatých Pomocníků: k pozdně středověké spiritualitě elit a její christocentrické dimenzi*, s. 28.

³² HLAVÁČEK, P. *Čtrnáct svatých Pomocníků: k pozdně středověké spiritualitě elit a její christocentrické dimenzi*, s. 7.

³³ HELLER, J. *Symbolika čísel a její původ*, s. 11.

³⁴ PROCHÁZKA, Z. *Světce u Tachova v proměnách staletí*, s. 9.

měšťany. Kadaňská kaple získala velmi brzy a patrně ještě dříve než durynský Vierzehnheiligen aprobaci svého charakteru přímo z Říma.

Jedním z dalších poutních míst byl kostel Čtrnácti sv. Pomocníků ve Světcích u Tachova (německy Heiligen, někdy i Vierzehn-Heiligen), prý založený ve 14. století, případně roku 1412. Toto zasvěcení je doložené až koncem 15. století a rozvoj poutí souvisí především s příchodem paulánů v roce 1639/1641,³⁵ resp. obecněji s nástupem baroka.

Historický vznik samotného kostela je nejasný, nejstarší zmínka o zdejší poutní kapli je z roku 1486/1496, kdy už jsou zde zmiňována poutní procesí, ale toto datum není potvrzené. V Bavorsku byl ustálen kult Čtrnácti svatých Pomocníků a mohl se bezprostředně přenést třeba po obchodní stezce, která tudy vedla. S největší pravděpodobností spravovali kostel Křižovníci s červenou hvězdou, kteří měli podací právo i k chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Tachově. Již před tím měl být dle pověsti kostelík v roce 1427 poničen husity a podle některých autorů zdejší poutní tradice na čas zanikla. V té době je tu zmiňována pověst o sošce Ecce homo, na kterou vystřelil jeden z husitů, kulka se však odrazila a střelce zabila.³⁶ Tyto informace však nelze pro absenci písemných pramenů nijak ověřit. Později byla soška umístěna v novém kostele na oltáři sv. Jana Nepomuckého.

Poutní kostel však jistě stál v 16. století a opět se těšil úctě v době reformace. V průběhu 2. poloviny 16. století a na počátku 17. století bylo široké okolí luteránské. Ke kostelíku ve Světcích spravovaném zmíněnými křižovníky se však konaly tradiční katolické poutě, na které přicházela procesí především z Horní Falce. Například luteránští faráři si stěžovali, že sem chodí na pout' obyvatelé Waldsassenu. Z roku 1589 známe i nařízení pražského arcibiskupa Martina Medka, v němž přikazuje tachovským měšťanům, aby opravili zdejší kostel, ke kterému přichází mnoho lidí. Přesto je v roce 1630 opět uváděn jako zpustlý.³⁷

Vzhledem k tomu, že osadou již od středověku vedla významná obchodní stezka z Čech do Bavorska a osada Světce byla posledním významnějším zastavením na českém území, je možné předpokládat, že zasvěcení s obchodní stezkou souviselo. Většina světců ze skupiny Čtrnácti svatých Pomocníků totiž měla chránit pocestné před náhlou smrtí, přepadením, nepřízní počasí aj.

³⁵ HLAVÁČEK, P. *Čtrnáct svatých Pomocníků: k pozdně středověké spiritualitě elit a její christocentrické dimenzi*, s. 251.

³⁶ List legendou z r. 1730.

³⁷ KÖFERL, J. *Der politische Bezirk Tachau*, s. 302.

3 Světce v období paulánů

3.1 Řád paulánů a jejich příchod do Tachova

Další osudy osady Světce jsou spjaty s řádem paulánů. Zakladatelem a patronem řádu paulánů³⁸ byl sv. František z Pauly žijící v 15. století. Základním posláním paulánů jsou láska k Bohu, pokora a kajícnost. Smíření s Bohem je kladeno na první místo, proto je Bůh v řádu nazýván „otcem milosrdenství“. Proto pauláni hledají ve světě Boží přítomnost. Pokora je prezentována nadřazeností ducha nad hmotou. Svou představu „nejmenších z nejmenších“ nerealizují členové řádu o samotě, ale ve společenství.³⁹ Svým kajícím životem i horlivým apoštolátem chtějí být pauláni příkladem pro ostatní křesťany. Jejich oděv je černý (původně nebarvený) vlněný hábit s velkou dlouhou kapucí (chaperon) a se škapulířem sahajícím po kolena, který je spojen s kapucí v jeden celek a je přepásán černým cingulem s pěti uzly. Součástí oděvu je i černý plášť s kapucí.⁴⁰

Přestože pauláni žili v chudobě a převážně v mlčenlivosti a neustále se cvičili v pokoře při dodržování ustavičného půstu, věnovali se duchovní správě ve farnostech, vědecké činnosti, výuce na školách i misijní činnosti. Vzhledem k poustevnickému zaměření řádu se konventy paulánů nacházely spíše na samotách, vzdálených od měst nebo alespoň od jejich center. Přesto byly řádové kostely bohatě vybavené a vyzdobené.⁴¹ Při klášterech byly zřizovány také nemocnice, popř. lékárny. Ty musely být vzdáleny od kláštera nejméně 50 sáhů a přístup do nich měl jen řeholník nebo oblát určený k ošetřování nemocných.

Dále se zaměříme na organizaci a strukturu řádu. V čele řádu stojí generální korektor (corrector generalis), tj. hlavní napravovatel, který spolu se třemi collegae generalium (pomocníci představených) a generálním prokurátorem (zelosus generalis) řídí a spravuje řád. Původně byli generální korektoři voleni každé tři roky, od roku 1605 jsou pak voleni generální kapitulou na období šesti let. Řádové vedení v současné době sídlí v Římě (Piazza S. Francesco di Paola 10, 00184 Roma, Itálie).

³⁸ Řád v minulosti používal tato označení: Řád Ordo Minimorum, Ordo Minimitarum, Ordo Fratrum Ordinis Minimorum, Ordo Minimorum S. Francisci de Paula, Minimi, Ordine dei Minimi, Kající poustevníci bratra sv. Františka z Pauly, Řád nejmenších bratří sv. Františka z Pauly, Řád nejmenších bratří, Minimisté, pavláni.

³⁹ BUBEN, M. B. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 295.

⁴⁰ Vyobrazení paulánského řádového roucha (BUBEN, M. B. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 298.)

⁴¹ BUBEN, M. B. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 296.

Do čela provincie je provinciální kapitulou volen na dobu tří let korektor provincie (corrector provincialis), jeho nejbližší spolupracovník má titul socius (společník) provincialis. Jednotlivé řeholní domy řídí korektor (corrector).

Členy řádu jsou kněží i laičtí bratři (fratres laici, conversi). Řád má II. řád sester, které nikdy na území Čech nepůsobily, a tzv. Oblatae (obláti), kteří plní úkoly mimo klášter na způsob III. řádu. Uchazeč o vstup do řádu absolvuje nejprve tzv. přednoviciát, který trvá půl roku až rok. Pak následuje jeden rok noviciátu, do něhož se vstupuje vždy 8. září (na svátek Narození Panny Marie), přičemž mezinárodní noviciátní dům se nachází v Massalubrense poblíž Neapole. První sliby lze skládat již za jeden rok, obnovují se pak znovu na jeden rok a poté na tři roky. Teprve pak mohou následovat sliby věčné.⁴²

Nejstarším řádovým konventem paulánů v Čechách byl klášter v Kuglvajtu u Českého Krumlova, který existoval od roku 1495 do poloviny 16. století. Po bitvě na Bílé hoře vznikly v Čechách postupně kláštery v Praze u sv. Salvátora (1626), u Nové Bystřice (1626), v Tachově (1639) a nakonec v Nové Pace (1658). Na Moravě měli pauláni klášter v Brtnici (od r. 1624) a ve Vranově u Brna (od r. 1633) s hospicem v Mořicích. Při ohrožování Prahy švédskou armádou v roce 1648 bojovali na hradbách města v rámci zvláštní jednotky duchovenstva i pauláni od sv. Salvátora. Rozvoj a blahodárné působení paulánů v pastorači i v pěstování nejrůznějších vědních oborů ukončil císař Josef II., který v letech 1784 – 1789 zrušil všechny řeholní domy. V roce 1992 byl po 208 letech zásluhou minimů z Itálie obnoven klášter ve Vranově u Brna, který se stal jediným činným paulánským klášteřem severně od Alp.⁴³

Motivy, které vedly k založení tachovského kláštera paulánů, byly i na svou dobu neobvyklé. Nový majitel tachovského panství (od roku 1623) plukovník Johann Philip Husmann z Namedy a Riolsburgu prý při zasedání říšského sněmu v Řezně dal zbit svého odpůrce, legáta⁴⁴ mohučského kurfiřta. Po tomto činu dostal strach o život, proto se obrátil na paulány, kteří měli politický vliv, s prosbou o přímluvu. Poté co dostal milost, rozhodl se z vděčnosti založit řád klášter na svém panství. Pro svůj záměr si Husmann vybral kapli Čtrnácti svatých Pomocníků na návrší nad potokem, k němuž měli, jak již bylo výše uvedeno, podací právo (ius collaturae) Křižovníci s červenou hvězdou a kaple se nehodlali vzdát.

⁴² BUBEN, M. B. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 297.

⁴³ Tamtéž, s. 306.

⁴⁴ Zplnomocněný papežský vyslanec.

K slavnostnímu uvedení řeholníků došlo dne 1. srpna 1641 a aktu předání se zúčastnil i tehdejší provinciál řádu Giovanni Niccolo Faggi a tachovský vikář, který byl členem řádu Křižovníků.⁴⁵ Pražský konvent Křižovníků vznesl v roce 1653 u pražského arcibiskupa Harracha, který byl zároveň i velmistrem řádu Křižovníků, protest, protože předání proběhlo bez souhlasu kapituly Křižovníků.⁴⁶ Spor se pak protáhl na dlouhá léta a ukončen byl až smírem. Pauláni se proto rozhodli postavit si klášter poblíž, na pozemcích darovaných jim Husmannem. Konvent byl postaven v letech 1656-1669 pod vedením pražského stavitele Šimona Puncina (Panetius). Hrubá stavba byla dokončena 30. 9. 1668, ale další práce se protáhly až do počátku 18. století. Celkové náklady dosáhly téměř 12 000 zl., z čehož část uhradila vdova po Husmannovi Theodora Eleonora hraběnka Lodron, která zvýšila původní donaci, čímž umožnila výstavbu konventu.⁴⁷ V roce 1664 přešlo tachovské panství do rukou významné šlechtické rodiny Losyů z Losinthalu. Za nich byl dokončen nejen konvent, ale i monumentální kostel zasvěcený Čtrnácti sv. Pomocníkům v nouzi (1671-1674).

Kostel, který byl v osadě Světce vystavěn, byl na možnosti žebravého řádu paulánů monumentální. Jednalo se o stavbu na obdélném půdorysu cca 28 x 37 m. Zajímavou centrální dispozici tvořil kříž provázaný s nárožními prostory a poměrně krátkým pravoúhle zakončeným chórem, po jehož stranách byly vztyčeny dvě hranolové věže. Loď kryla 3 klenební pole, střední bylo překlenuto kopulí. Jihozápadní a severozápadní nároží obsahovala schodiště, jimiž se vstupovalo na prostranný kůr. Mezi věžemi a schodišťovými prostory se rozkládaly úzké boční lodě, jejichž klenby dosahovaly výšky loď hlavní. Vzhledem k pozoruhodné dispozici kostela lze považovat za možného autora projektu Giovanniho Domenica Orsiho. Ten byl např. autorem paulánského kostela v Klášteře u Nové Bystřice.⁴⁸

3.2 Poutní místo Světce

Rozvoj poutnictví v našem regionu lze jednoznačně zařadit do období baroka, tedy do období rekatolizace a zvýšeného úsilí o duchovní obrodu. Prvotními cíli křesťanských poutí byla svatá místa, kde se nějakým způsobem projevila Boží přítomnost nebo byl pohřben nějaký významný světec (Jeruzalém, Řím, Santiago de Compostela apod.). Ne všichni ovšem mohli podnikat poutě do dalekých zemí. Proto se poutní místa přenášela do krajů bližších.

⁴⁵ Národní archiv, Archivy zrušených klášterů zrušených za Josefa II., Řád paulánů Tachov, inv. č. 1940.

⁴⁶ BUBEN, M. B. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, s. 327.

⁴⁷ Tamtéž, s. 328.

⁴⁸ VLČEK, P.; SOMMER, P.; FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 664.

Západní Čechy lze bez nadsázky nazvat druhou „Svatou zemí“ co se týče počtu poutních kostelů, kaplí a v nich uctívaných milostných soch a obrazů.⁴⁹ Pozůstatky tradic poutí stejně tak jako „pravá“ krajina západních Čech je k vidění dodnes. Zastánci té dozajista „pravé“ přírody nebo spíše krajiny, kde se střídají pole, luka, lesy a rybníky, by byli udiveni faktem, že tato krajina není „přírodní“, ale jedná se o krajinu kultivovanou. Její základ byl položen právě v období baroka. Památkou na tuto dobu jsou četné cibulové kostelní věže a drobné památky (boží muka či křížky). „Člověk barokní, veden obavami o holou existenci svou a svých nejbližších, stále obracel zrak k nebi, nitro k modlitbě a ústa ku chvále Všemohoucího či prosbě k němu a jeho prostředníkům, svatým. Barokní člověk svou duševní oporu potřeboval, hledal ji a nalézal právě v oněch drobnostech, jež mýjel při práci i té troše odpočinku, během svých poutí krajem na křižovatkách cest, na význačných návrších.“⁵⁰

Drobná svatá stavba či plastika mu tam vytvářela jakýsi středobod jeho světa, z něhož se většinou, až na výjimky, nevzdaloval.⁵¹ Genius loci ať už barokního či jiného místa možno popsat jako prostor, který má jasně určený charakter, *Od dávných dob byl genius loci či „duch místa“ pokládán za konkrétní skutečnost, s níž se člověk setkává tváří v tvář a s níž se musí vyrovnávat ve svém každodenním životě.*⁵²

Poutní tradici v tachovském regionu lze vystopovat snad již s příchodem křesťanství na naše území. Podle legend je spojena s kultem sv. Anny (Svatá Anna u Plané). Legendy nám určují i další místa spojená s působením světců procházejících dávnou krajinou Tachovska, jmenovitě sv. Wolfganga (Bor, Kladruby, Tachov) a sv. Vojtěcha (Kladruby, Planá). Ty lze spojit i s prvními poutníky putujícími z Čech po svatojakubské stezce. Při prvních stezkách pohraničním Českým lesem vznikaly i staré poustevny s poustevníky, kteří se postarali o procházející poutníky (Svatá Kateřina, Mnichovství). Ze starobylých kultů musíme zdůraznit mariánskou úctu v Kladrubech, Starém Sedlišti, Svojšíně či Záchlumí. Největší proslulost však získal obraz Panny Marie Bolestné ze Stříbra. Tachovsko dále oplývá až překvapivě pestrou oblibou k různým zpodobněním Panny Marie, včetně těch, které ve zbytku našeho území nejsou tolik časté. Patří mezi ně úcta k Panně Marii Klasové v Boru, Utěšitelce benediktnů v Kladrubech.⁵³

⁴⁹ KRČMÁŘ, L. *Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti na Tachovsku*, s. 5.

⁵⁰ LANG, M. *Barokní zámky příběhy a lidské osudy: venkovské baroko*, s. 11-12.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² NORBERG-SCHULZ, C. *Genius loci: krajina, místo, architektura*, s. 5.

⁵³ KRČMÁŘ, L. *Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti na Tachovsku*, s. 6.

Po útlumu způsobeném náboženskými reformami Josefa II. se poutnictví opět probudilo k životu. Ale nikdy již nedosáhlo dřívější slávy. Byla obnovována stará a vznikala i místa zcela nová či s novou tradicí. Díky velké oblibě kultu svaté Anny vzniklo další svatoanenské poutní místo u Pernolce nedaleko Tachova. S prostředím německého obyvatelstva v Českém lese lze spojit nejmladší poutní místo Tachovska, tzv. Panenku u zaniklých Hraniček. Radikální změna přichází po roce 1948. Jen málo poutních míst alespoň živořilo. Po roce 1989 sice dochází na řadě míst k obnově poutní tradice, pro Tachovsko je ale příznačné, že ožila především ta místa, která zůstala v srdci původního německy mluvícího obyvatelstva (například Svatá Anna u Plané či Stříbro).

Historie poutního místa Světce je spojena s dávnou pověstí. Podle ní stával na návrší nedaleko Tachova velký kámen, na němž byly patrné miskové prohlubně po dávných rituálech. Najednou se na balvanu začalo zjevovat čtrnáct malých světýlek. Pověst o nich se rozšířila do okolí a zanedlouho sem začaly putovat davy věřících poutníků i zvědavců. V tančících světýlkách křesťané spatřovali Čtrnáct svatých Pomocníků v nouzi a chodili se ke skalce modlit. Další pověst vypráví o rytíři, který přijel na koni v době, kdy byl kámen obklopen zbožnými poutníky. Poutníci mu vysvětlili zázrak, který se tu děje. Rytíř se jim ale vysmál a ťal mečem po každém světýlku. To zhaslo a nechal po sobě černou šmouhu. Když zhaslo poslední, propadl se rytíř s koněm i mečem do země. Dále se vyprávělo, že když se rytíř propadl, ztratil kůň podkovu, která zůstala na zemi a měla kouzelnou moc. Když sem obyvatelé z okolí přivedli nemocného koně, vždy se uzdravil. U kamene vyrostl kostelík, který tu vystavěli vděční věřící. Na jeho dveře přibíjeli podkovy jako díky za uzdravení koně a k větší slávě poutního místa. Po rytířovi zbyla i přilbice, která byla později uložena na oltáři nově vystavěného kostela.

U zrodu pověsti, ve které je snad více pohanského než křesťanského, stáli zřejmě pauláni.⁵⁴ Ti nechali v roce 1764 v Chebu vytisknout modlitební list, který vedle modlitby obsahoval i pověst o vzniku kostela. Modlitební list se do dnešních dnů bohužel nedochoval, resp. se mi nepodařilo ho nalézt. Text pověsti se však dochoval v teologické knize tachovského paulána Wenzela Cantzlera z r. 1730, která je uložena ve Strahovském klášteře⁵⁵ [Příloha č. 1].

Přilbice se v kostele skutečně nacházela, byla uložena v prosklené truhličce na zázračném balvanu s důlky, v jehož středu byl zapuštěn velký kříž. Přilbice však zřejmě patřila nějakému

⁵⁴ KRČMÁŘ, L. *Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti na Tachovsku*, s. 53.

⁵⁵ Strahovský klášter, Fond starých tisků, sign. EN II 47.

dobrodinci kostela, který mohl být do svatyně pohřben. Kříž na kameni symbolizoval vítězství nad pohanskými rituály.

Za křížem stála další vyšší skalka, na které byly osazeny sošky Čtrnácti svatých Pomocníků. Později se nacházely v klášterním kostele a nyní jsou umístěny v interiéru kostela ve Třech Sekerách. Zajímavostí je, že se 14 sošek Čtrnácti svatých Pomocníků nachází i v depozitáři tachovského muzea. Ani po konzultaci s ředitelkou muzea PhDr. Janou Hutníkovou však nelze zjistit, odkud tyto sošky pocházejí. Nelze je tedy ztotožnit s těmi, které se nacházely ve Světcích.⁵⁶ Kámen, na kterém se objevilo 14 světýlek, se možná nachází v troskách kostela dodnes.

Pozdější popisy opět uvádějí balvan obklopený tepanou mříží, umístěný ve středu kostela, s mohutným dřevěným křížem a malé sošky Čtrnácti svatých Pomocníků z původního kostelíka. Rovněž je zmiňována přilbice v truhlici. V roce 1788 se uvádí, že uprostřed kostela býval Kreuzaltar. Někteří autoři předpokládají na tomto oltáři i úctu k baroknímu obrazu Adorace svatého Kříže a Nejsvětější Trojice se svatými ochránci před morem, který patřil do inventáře kláštera. Dnes je umístěn v kapli tachovského zámku [Příloha č. 2]. Bájny kámen se čtrnácti světýlky a bezbožným rytířem je zobrazen například i na nejstarší rytině kláštera z roku 1730 či na rytině pocházející snad z roku 1764.

Právě v období baroka vznikla nad poutním místem s klášteřem na vrchu Ringelbergu kaple svatého Kříže. Směřovalo k ní od kláštera schodiště a kaple křížové cesty. Podle vyobrazení ji tvořily tři páry údajně dřevěných kaplí na urovnaných terasách. Podle některých autorů zde mohl být uctíván poutníky pozoruhodný barokní obraz Adorace svatého Kříže a Nejsvětější Trojice.

Do kaple byly po zrušení kláštera přeneseny 22. dubna 1792 ostatky zakladatele kláštera Jana Filipa Husmanna a jeho první manželky Emílie purkrabínky z Donína. Kaple byla při té příležitosti upravena jako pohřební. Vžilo se pro ni pojmenování Husmannova. Kaple křížové cesty byly novým majitelem Josefem Mikulášem Windischgrätzem zbořeny.

Kaple byla na počátku 19. století zakomponována do parkových úprav. Jejich součástí byla například i nedaleká a dnes již neexistující romantická poustevna. K vyrobování hrobky došlo okolo roku 1957. V 70. letech 20. století se změnila ve zříceninu. V roce 2015 bylo zdivo Husmannovy kaple zakonzervováno.⁵⁷

⁵⁶ Osobní rozhovor s PhDr. Janou Hutníkovou ze dne 18. března 2016.

⁵⁷ KRČMÁŘ, L. *Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti na Tachovsku*, s. 56.

Stav paulánského kláštera v 18. století je naštěstí zdokumentován řadou dobových vyobrazení. Z nich je možné si alespoň udělat představu o tom, jak místo vypadalo v době působení paulánských mnichů.

Zatím nejstarším nalezeným vyobrazením poutního místa je mědirytina od Jana Hillera z r. 1730 [Příloha č. 3]. Na mědirytině v ozdobném rámu je pohled do krajiny s poutníky, siluetou Tachova a s paulánským klášteřem Čtrnácti svatých Pomocníků. V popředí je možno spatřit zobrazení pověsti o bezbožném rytíři a 14 plamíncích, nad klášteřem na stuze nápis Templum SS. 14 Auxiliat S. Francisci de Paula Tachovi, ještě výše se nachází klečící sv. František de Paula a stojící sv. Kryštof. Po obou stranách v oblacích stojí 13 světců, jejichž jména jsou vyryta na stuhách.⁵⁸ Dále si zde můžeme povšimnout dominanty Tachova – kostelní věže chrámu Nanebevzetí Panny Marie a věže středověkého tachovského hradu, která byla zbořena v roce 1802.

Klášteřní komplex je zaznamenán též na okraji veduty města Tachova vzniklé okolo r. 1738, která je umístěna v Muzeu Českého lesa v Tachově [Příloha č. 4]. Veduta zobrazuje klášter v době jeho největší slávy, tj. s dokončeným kostelem v raně barokním stylu. V okolí kláštera je vidět vznikající osada Světce.

V chronologickém pořadí následuje rytina datovaná patrně do roku 1764 od rytce Salzera⁵⁹ [Příloha č. 5]. Vyjma Čtrnácti svatých Pomocníků a vyobrazení pověsti jsou patrné odlišnosti od předcházejících vedut. Těmi hlavními jsou zahrady nacházející se přímo pod klášterečným komplexem a také křížová cesta směřující na horu Ringelberg.

Poslední veduta se dnes nachází v paulánském klášteře ve Vranově u Brna a pochází rovněž z 18. století [Příloha č. 6]. Je součástí cyklu maleb všech paulánských klášteřů v Čechách. Jedná se o jediné vyobrazení, jehož hlavním motivem je samotný klášter. Z veduty lze vysledovat nejen proporce konventu, ale rovněž raně barokního kostela. Opět je na vedutě vidět bylinková zahrada před klášteřem a křížová cesta na vrch Ringelberg.

Pro zjištění původního krajinného rázu jsou důležité rovněž mapy z doby před velkými úpravami prováděnými v 19. století. První z nich je mapa stabilního katastru z roku 1838 [Příloha č. 7]. V té době stál v osadě Světce ještě bývalý klášter a u řeky Mže (Miesa Fluß) byl zakreslen mlýn a hospodářská stavení. Mapa sice zobrazuje již zrušený klášter, ale jeho okolí je prozatím nedotčené a stav tedy odpovídá době na konci 18. století. Další mapou je návrh parkových úprav návrší a

⁵⁸ BÁRTOVÁ, L.; BAĐUROVÁ, A. *Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16. - 18. století*, II/1, s. 66.

⁵⁹ Rytina je dochována v soukromém držení.

zahrady z první poloviny 19. století. I zde je zdokumentován stav před velkými úpravami, které se uskutečnily po roce 1857. Jsou zde výborně zakresleny terasovité zahrady pod bývalým klášterem, vedle bývalého konventu jsou zaznamenány i hospodářské budovy patřící ke klášteru, samotný klášterní kostel je označen křížem.

4 Osada Světce za knížecího rodu Windischgrätzů

Po smrti majitele tachovského panství Adama Filipa Losyho z Losinthalu v roce 1781 byl rodový majetek odkázán jeho manželce Ernestině. Od ní tachovské panství koupil Josef Mikuláš Windischgrätz. Po předchozích sporech se vzdálenými příbuznými Losyů z Losinthalu se Josef Mikuláš Windischgrätz ujal vlády nad tachovským panstvím v roce 1784. Tento šlechtický rod vlastnil tachovské panství dalších více jak 160 let.

V českých dějinách bychom našli jen několik málo aristokratických rodin, které jsou zařazovány již dlouhá desetiletí mezi rody neoblíbené.⁶⁰ Rod Windischgrätzů právě díky jednoznačně nejznámějšímu členovi – polnímu maršálovi Alfrédu I. Tento generál potlačil pražské povstání v r. 1848 velice nekompromisně a nechal Prahu ostřelovat. Rod Windischgrätzů pochází podle některých údajů z Bavorska, z rodiny „von Diengen“. Podle jiných jde o rod původně alpský. Jeho praotcem je poněkud mýtický Werian, koncem 11. století pán z Hradce (Graetz) ve Slovinsku (Windisch). Na počátku a v polovině 13. století rodina skutečně žila v oblasti Aquileje. Český král Přemysl Otakar II. je jako štyrský vévoda povolal do štyrských služeb. V polovině 16. století byli Windischgrätzové povýšeni do stavu říšských svobodných pánů a o několik let později do stavu hraběcího. V roce 1551 jim byl udělen říšský stav svobodných pánů, v roce 1557 i hraběcí stav. V českých zemích se poprvé nakrátko objevili už v roce 1574. V roce 1695 získali panství Přerov na Moravě a později také jihočeskou Červenou Lhotu a další menší statky.

Hrabě Gottlieb Windischgrätz (1633- 1695) byl jmenován říšským dvorním radou a patřil mezi nejvlivnější státníky na dvoře císaře Leopolda I. Na konci 17. století byl jmenován nejvyšším dvorním maršálkem a působil jako mimořádný vyslanec na dvorech mnoha evropských panovníků i na říšských sněmech.

Hrabě Josef Mikuláš Windischgrätz (1744 – 1802) byl od svých dvou let sirotek.⁶¹ Zásluhou babičky Marie Ernestiny (rozené hraběnky Strassoldové) získal výborné vzdělání na právnických a filosofických fakultách. Nakrátko se v duchu rodinných tradic věnoval státní službě, byl říšským dvorním radou, úřad však brzy opustil a věnoval se opět studiu filosofie a práva. Snažil se obě disciplíny propojit, jmenovitě etiku, se zákonodárstvím. Pokoušel se přitom aplikovat přesné matematické metody, a dokonce vypsál odměny 1000 a 500 dukátů na jejich vyřešení.⁶²

⁶⁰ MAŠEK, P. *Modrá krev*, s. 302.

⁶¹ HOFMANN, G. *Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu*, Sborník archivních prací, roč. XLIII, č. 2, s. 485.

⁶² HOFMANN, G. *Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu*, s. 484.

Byl v úzkém styku s největšími evropskými učiteli své doby, zejména s markýzem Marií Jeanem Antoinem Nicolas de Condorcetem, matematikem, politikem a členem Francouzské akademie. Také Condorcet usiloval o propojení filosofie a matematiky. Oba učenci se seznámili, když Josef Mikuláš doprovázel jako komoří arcivévodkyni Marii Antoinettu na cestě do Francie.

Josef Mikuláš je autorem celé řady většinou francouzsky psaných studií, z nichž některé nebyly dodnes publikovány a jsou velmi žádaným studijním materiálem. Byl naprosto přesvědčen o neudržitelnosti tehdejších sociálních a politických poměrů, které za jeho života panovaly. Proto hledal nové cesty, které by vedly k jejich změnám, byť byl nepřítelem revolucí. Přestože v mládí udržoval blízké osobní styky s císařem Josefem II., nesouhlasil později s jeho radikálními reformami. Proto s ním také zcela přerušil kontakty.⁶³

Co se týče tachovského panství, byl to právě Josef Mikuláš Windischgrätz, který začal v roce 1787 s moderní přestavbou tachovského zámku, přičemž do přípravy stavebních plánů i do provádění stavby sám výrazně zasahoval. Projekty vypracovával hraběcí lesní správce Ing. Konstantin Simpert, jako konzultant se stavebních prací zúčastnil stavitel Raimund, jenž se podílel také na přestavbě Windischgrätzského paláce ve Vídni. Dále zde pracoval stavitel Jan Thurner z Přimdy a posléze i plzeňský stavitel Šimon Michael Schell. Celá zámecká budova vyniká dodnes klasicistním rázem, a to jak ve vnitřních prostorách, tak i vnějšími fasádami.⁶⁴ Právě Josef Mikuláš určil tachovský zámek za hlavní sídlo rodu v Čechách.

Jeho dva synové, Alfréd a Werian, založili dvě nové linie rodu.⁶⁵ [Příloha č. 8]. Jednoznačně nejvýznamnější a také nejznámější člen rodu Windischgrätzů Josefův syn Alfréd I. se oženil s kněžnou Eleonorou rozenou Schwarzenbergovou. Tato kněžna nešťastnou náhodou zahynula za revoluce v Praze v roce 1848. Alfréd I. Windischgrätz proslul v tomtéž roce svými tvrdými zákroky proti revolucím v Praze a ve Vídni a rovněž svým výrokem, že „člověk začíná teprve od barona výše“.⁶⁶ Po roce 1848 byl ovšem penzionován a začal se věnovat správě a zvelebování svých panství.

Ve Světcích u Tachova, které Windischgrätzové zakoupili dodatečně v roce 1789, zahájil kníže Alfréd I. v roce 1857 na místě starého kláštera paulánů budování nového zámku. Novostavbě padla za oběť část barokního klášterního kostela. V roce 1862, kdy maršál Alfréd I. Windischgrätz

⁶³ HOFMANN, G. *Rodinný archiv Windischgrätzů - rozbor fondu*, Sborník archivních prací, roč. XLIII, č. 2, s. 484.

⁶⁴ KUTHAN, J. *Aristokratická sídla v českých zemích 1780 – 1914*, s. 240.

⁶⁵ STEKL, H.; WAKOUNIG, M. *Windisch-Graetz Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*, s. 300.

⁶⁶ MAŠEK, P. *Modrá krev*, s. 303.

zemřel, byla výstavba rozsáhlého zámku ve Světcích již značně pokročilá. Jeho syn a nástupce Alfréd II. stavbu honosného sídla z finančních důvodů zastavil. Stav zámku v polovině 19. století dokumentují zachovalé akvarely od tachovského malíře Franze Rumplera [Příloha č. 9]. Stavba honosného sídla zůstala nedokončeným torzem, pozvolna se rozpadala. Do dnešních časů se zachovaly zbytky dvou nárožních věží a část severního průčelí [Příloha č. 10]. Alfréd I. Windischgrätz byl jistě inspirován nejvíce neorománskými a neogotickými přestavbami zámků spřízněných šlechtických rodů např. Schwarzenbergů v jižních Čechách či Liechtensteinů, kteří sídlili na jihu Moravy.⁶⁷

Do současnosti se však dochovala stavba jiná. Nedaleko bývalého kláštera na svahu světeckého návrší dal Alfréd I. vystavět monumentální jízdárnu. Jednalo se o druhou největší jízdárnu v celé tehdejší habsburské monarchii. Její architektonický výraz byl řešen v tehdy vysloveně moderním a reprezentativním historizujícím neorománském stylu. Stavbu monumentální jízdárny (a patrně i zámku) vedli Wilhelm Nevenhorst, který působil ve stavební kanceláři rodu Schwarzenbergů, a později městský stavitel Karl Haberzettl z Chebu.⁶⁸ Zmíněný neorománský stavební styl u jízdárny a u světeckého zámku, můžeme říct i dle dobových vyobrazení opuletního sídla, zapadal do celé řady aristokratických sídel postavených v období od čtyřicátých do druhé poloviny šedesátých let 19. let v Čechách a na Moravě. Zde se nabízí i přímé časové srovnání s nejznámějšími zámeckými budovami v romantizujícím neogotickém slohu např. Lednicko-valtickým areálem knížecího rodu Liechtensteinů, který byl dokončen v roce 1858, či Schwarzenberského zámku Hluboká, u něhož byl závěrečný kámen stavby osazen v r. 1871.⁶⁹ Právě tyto dva příklady reprezentativních zámeckých sídel s přidruženými stavbami, parky a parkově ztvárněnou krajinou v rozsáhlé unikátní celky by tehdy těžko hledaly konkurenci v celé habsburské říši.⁷⁰

Poměrně velký počet přestaveb souvisel s finančními možnostmi, které šlechtě přinesla náhrada za zrušenou robotní povinnost. Mezi stavebníky zámků se vedle aristokratů začaly objevovat i osobnosti z řad třetího stavu. Architektura i interiérové vybavení byly v pol. 19. století silně ovlivněny anglickými vzory, ale ty tu v žádném případě neměly pozici výlučnou. Vedle nich

⁶⁷ WINKELHOFEROVÁ, M. *Šlechtictví zavazuje: osudy žen v c.k. monarchii*, s. 167.

⁶⁸ KUTHAN, J. *Aristokratická sídla v českých zemích 1780 – 1914*, s. 591.

⁶⁹ KUTHAN, J. *Aristokratická sídla v českých zemích 1780 – 1914*, s. 591.

⁷⁰ Tamtéž, s. 493.

zaznívala i inspirace středověkou architekturou středoevropskou a s postupem doby sílil zájem o formy italské renesance.⁷¹

Přestavby zámků souvisely i s tím, že šlechta trávila letní měsíce na venkově na rodových statcích.⁷² Propojení šlechtických rodů zároveň způsobovalo, že zejména bohatší aristokracie chtěla mít to, „co viděla vedle“, tedy vyrovnat se ostatním rodům. Nabízí se zde charakteristika šlechtického stavu: vědomí společného původu a důvěrnost ve vzájemných stycích, které měly stejné sociální pozadí. Všichni vedli v podstatě stejný způsob života, stejně si organizovali volný čas a většinou měli stejné zájmy. Pravidelně četli Gothajský almanach⁷³, seznam rodů všech knížat, hrabat a svobodných pánů v habsburské monarchii a říši, aby měli přehled o příbuzenských vztazích všech příslušníků svého stavu.⁷⁴

Nejen existencí rodinného sídla – tachovského zámku [Příloha č. 11], či rozsáhlými přestavbami ve Světcích, ale i vybudováním rodinné hrobky se Windischgrätzové zapsali do historie Tachova. Polní maršál kníže Alfréd I. Windischgrätz nechal v roce 1830 zrekonstruovat uzavřený kostelík sv. Václava (uzavřen císařem Josefem II.) a nechal zde zařídit hrobku pro svou linii rodu [Příloha č. 12]. Jeho stejnojmenný vnuk (Alfréd III.) ale nechal v r. 1886 hrobku přesunout do bývalého klášterního kostela v Kladrubech, kde se nachází dodnes.

Tachovské panství bylo i na poč. 20. století, konkrétně v r. 1913, panstvím největším a nejvýznamnějším co se týče rozlohy i co se týče hodnoty panství.⁷⁵ To umožňovalo i rozsáhlou výstavbu provedenou Alfrédem I. Windischgrätzem, kterou lze dokumentovat na řadě dobových kreseb či plánů a pohlednic osady Světce [Příloha č. 13]. Stejně tak jako probíhala velkolepá výstavba aristokratického sídla, existovaly plány na parkovou úpravu areálu ve Světcích.

Park měl obsahovat různé romantické stavbičky, gloriety, poustevnu, templ atd. Co se týče zmíněné poustevny, ta měla k historii osady a k mnichům paulánům vlastně nejbliže. Móda pohodlných eremitáží, kde ani nemusel být přítomen poustevník, pronikla do Čech z Itálie. Určeny byly k odpočinku, meditaci, ale i k zábavě a lovu šlechty.

⁷¹ KUTHAN, J. *Aristokratická sídla v českých zemích 1780 – 1914*, s. 406.

⁷² WINKELHOFEROVÁ, M. *Šlechtictví zavazuje: osudy žen v c.k. monarchii*, s. 167.

⁷³ Soupis všech šlechtických rodů (svobodných pánů, hrabat a knížat), vycházel v letech 1763-1942, přesně Gothaischer Genealogischer Hofkalender.

⁷⁴ WINKELHOFEROVÁ, M. *Šlechtictví zavazuje : osudy žen v c. k. monarchii*, s. 107.

⁷⁵ STEKL, H.; WAKOUNIG, M. *Windisch-Graetz Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*, s. 302.

Po smrti Alfréda I. Windischgrätze vznikly, jak již bylo výše uvedeno, akvarely tachovského malíře Franze Rumplera.⁷⁶ Tyto akvarely znázorňují křídlo zámku ve Světcích se dvěma pětipatrovými věžemi, které bylo v hrubé stavbě dokončeno a na fasádách omítnuto. Dokončeno bylo také východní průčelí zámku, do něhož byla pojata jihovýchodní věž bývalého kostela. Možno zde zmínit, že se jednalo o pouhou kulisu, která z pohledu od Tachova navozovala jasný dojem, že je již zámek zcela dostavěn. Z akvarelů jsou také patrné zbytky klášterního kostela, který výstavbou zámku postupně zanikal. Iluzi zámku lze dodnes pozorovat také na řadě dobových fotografií, kreseb i četných pohlednicích.⁷⁷ Zámek byl vystavěn jen z poloviny hrubé stavby. Ihned po úmrtí investora výstavby Alfréda I. nechal jeho syn tuto nerentabilní a opulentní stavbu zastavit. Dle účetních zápisů se částka za vybudování zámku do té doby vyšplhala k 116 000 – 154 000 zlatých.⁷⁸ Po smrti Alfréda I. Windischgrätze nejenže nedošlo k žádným dostavbám zámku, ale stavební práce se definitivně zastavily a budova byla později rozebírána a v současné době se nachází v ruinách. Na tomto místě je jistě nutno zmínit i to, že se právě v období 19. století díky zmíněné výstavbě ať už zámku či jízdárny velmi výrazně změnila dosavadní tvář osady Světce. Stalo se tak nejen díky budovám zámku a jízdárny. Především došlo k úpravám v krajině. Již Josef Mikuláš Windischgrätz nechal v roce 1790 a 1791 vysázet tzv. knížecí aleje z Tachova – jedna alej vedla k minerálnímu prameni východním směrem z centra města, druhá alej, ta delší, vedla naproti toku řeky Mže do Světců. Tvoří tak přímou spojnicí mezi Tachovem a osadou Světce.⁷⁹ Dodnes se obě aleje velmi dobře zachovaly a obě jsou evidovány jako památné. Aleje jsou i dnes překrásným místem k procházkám.

Jak již bylo zmíněno i v osadě Světce se největší výstavba uskutečňovala v polovině 19. století. Právě v této době vrcholily krajinné úpravy s největší intenzitou. V celé Evropě byl přijímán nový krajinný typ parku, který vznikl v Anglii. Aristokracie, která měla svá venkovská sídla v českých zemích, nezůstávala – pokud jde o budování nových parkových areálů nijak pozadu. Nové ideje a vzory byly přijímány rychle a s dychtivostí. Řada aristokratů z českých zemí podnikala cesty do Anglie a Francie, o bližších částech Evropy ani nemluvě. O inspiraci představitelů nejvýznamnějších knížecích rodů na českém území svědčí i jejich zápisky např. z cesty knížete Schwarzenberga, který se zúčastnil jako zvláštní vyslanec v červnu roku 1838 slavné korunovace

⁷⁶ Národní památkový stav, Klášter Kladruby, KL 2612a001-004.

⁷⁷ BAXA, V.; NOVOTNÁ, M.; PRÁŠIL, P. *Tachovsko na starých pohlednicích = Tachau und Umgebung in alten Ansichtskarten*, s. 99-102.

⁷⁸ PROCHÁZKA, Z. *Světce u Tachova v proměnách staletí*, s. 57.

⁷⁹ STÖCKLOW, F. J. *Geschichte der Stadt Tachau*, s. 218.

britské královny Viktorie. V delegaci byl mimo jiné i Alfréd I. Windischgrätz. V Londýně se 15. června 1838 kníže Schwarzenberg setkal s britským ministrem zahraničí lordem Palmerstonem. Den poté ho v Buckinghamském paláci přijala samotná královna Viktorie. Během londýnského pobytu se Schwarzenberg a jeho manželka zúčastnili společenského života a setkali se s řadou významných osobností. Dne 27. července byl Schwarzenberg znovu přijat královnou a oba manželé potom podnikli cestu, během níž spatřili řadu aristokratických sídel. Pátého září byl Schwarzenberg spolu s knížetem Alfrédem I. Windischgrätzem a hrabětem Erdödyem opět přijat královnou a vzápětí na to z Anglie odcestoval. Schwarzenberg si do deníku o cestě poznamenal mimo jiné: „*Přijeli jsme ke vstupu, nasedli na koně a uháněli nádherným parkem. Všimli jsme si také pěkného výhledu. Co mě ale těšilo nejvíc, byla možnost, že u nás vytvořím ještě hezčí místo. Takto jsem projížděl s myšlenkami na Hlubokou*“.⁸⁰

Poslední tachovský příslušník rodu Windischgrätzů Alfréd III. se věnoval především politické kariéře. Byl zvolen za člena českého sněmu a s jeho osobou je spjat bouřlivý politický boj o tzv. Punktace (r. 1890).⁸¹ Tato problematická dohoda způsobila naprostý rozchod politických orientací staročechů a mladočechů a pro staročeskou stranu znamenala i její faktický zánik. Kníže Alfréd III. Windischgrätz kontroverzní punktace hájil proti všem oponentům. V roce 1893 se kníže Windischgrätz stal předsedou vídeňské vlády. Byl politikem konzervativním a v čele vlády se příliš dlouho neudržel. Ze strany české politické reprezentace byl častým terčem ostrých útoků. Alfréd III. Windischgrätz zemřel v Tachově v r. 1927 a jím vymřela po meči tachovská linie Windischgrätzů. Jeho manželka Gabrielle Windischgrätz rozená princezna z Auersperga zemřela v r. 1933.⁸² Panství bylo poté rozděleno mezi žijící dcery a Ludvíka Aladára Windischgrätze z maďarské větve rodu. Po druhé světové válce jim byl jako německým, resp. maďarským státním příslušníkům majetek zkonfiskován. Stejně tak jako v další části bývalých Sudet došlo i na Tachovsku k odsunu původního obyvatelstva. Tradice, kroje, nářečí či spolková činnost stejně tak v našem případě dějiny a tradice a povědomí o poutním místě osady Světce ve velké míře zanikly.

⁸⁰ KUTHAN, J. *Aristokratická sídla v českých zemích 1780 – 1914*, s. 294.

⁸¹ Dohoda, podle které měly být české země rozděleny na dva správní celky : německý a německo-český.

⁸² STEKL, H.; WAKOUNIG, M. *Windisch-Graetz Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*, s. 251.

5 Osudy bývalého klášterního konventu, jízdárny a ruin zámku po 2. světové válce

Ihned po r. 1945, na základě dekretů prezidenta republiky, došlo ke konfiskaci knížecího majetku rodu Windischgrätzů. Tachovští Windischgrätzové se vždy hlásili k německé národnosti a neměli důvod na tomto faktu cokoliv měnit. Proto se na ně výše zmíněné Benešovy dekrety vztahovaly a byl jim nařízen i odsun. Ludvík Aladár Windischgrätz sice protestoval s odůvodněním, že není Němec, ale „*neproviniví se Maďar*“, ale jeho žádostem nebylo vyhověno.⁸³ Z celého areálu byl pouze bývalý paulánský klášterní konvent alespoň smysluplněji využíván. Budova bývalého konventu byla do roku 1945 využívána jako vrchnostenský lesní úřad. Po roce 1948 získal budovu Okresní národní výbor Tachov a roku 1951 přešla na ministerstvo národní obrany a měla být upravena na kasárna.

V roce 1956 byl vypracován a realizován investiční úkol na opravu bývalého konventu, který měl být přestavěn na učňovskou školu a na zajištění budovy jízdárny ve Světcích. Učiliště – nyní Střední průmyslová škola sídlí v prostorách bývalého konventu dodnes. Již od konce 50. let 20. století se do osady Světce vrátilo, můžeme říci, po mnoha letech opět vzdělání. V současné době je zde možné studovat obory s výučním listem – strojní mechanik, obráběč kovů, elektrikář, truhlář, zedník, ale i střední vzdělání s maturitní zkouškou – strojírenství, informační technologie, mechanik strojů a zařízení, mechanik seřizovač.⁸⁴

Ruiny zámku a klášterního kostela zůstaly bez větších oprav a nacházejí se i v současnosti v neutěšeném stavu. Jednoznačně nejnapínavější osud ze tří světeckých budov měla po druhé světové válce jízdárna. Obrovská aristokratická budova připomínající movitost a prestiž v českých dějinách neoblíbeného generála Alfréda I. Windischgrätze nenalezla po dlouhá desetiletí smysluplné využití. V padesátých letech ji dokonce využívala Pohraniční stráž. V roce 1955 bylo požádáno o přestavbu jízdárny na garáže. Tyto představy byly ovšem zcela nesmyslné a nikdy k nim nedošlo. V pozdější době bylo žádáno o adaptaci jízdárny na sýpku.⁸⁵ V roce 1980 byl pracovníky SÚRPMO Praha zpracován podrobný stavebně historický průzkum jízdárny včetně historie

⁸³ MAŠEK, P. *Modrá krev*, s. 304. Navíc dekret č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa se týkal samozřejmě i obyvatel maďarské národnosti.

⁸⁴ Pro uchazeče. *Střední průmyslová škola Tachov* [online]. Tachov [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://www.sps-tachov.cz/web/cs/pro_uchazece.

⁸⁵ PROCHÁZKA, Z. *Světce u Tachova v proměnách staletí*, s. 79.

stavby.⁸⁶ Jednoznačně je zde budova zmiňována jako nedoceněný objekt vysoké historicko-architektonické hodnoty, v jehož zachování však autoři průzkumu již téměř nedoufají. Je dokonce navrhováno, v případě, že by byla jízdárna zbourána, aby byl unikátní, pozoruhodný a dobře zachovalý krov jízdárny přenesen na nějakou jinou stavbu v okolí. Nezájem o jízdárnu vyvrcholil v roce 1981, kdy ministerstvo kultury upustilo od památkové ochrany a rozpadající se jízdárna tak byla odsouzena k demolici. V 80. letech 20. století byla chátrající budova jízdárny navíc zastíněna nově vybudovaným internátem, který převzal její dominantní funkci v osadě [Příloha č. 14]. Na počátku 90. let byl vlastníkem rozpadající se jízdárny Svazarm, resp. Sdružení technických sportů a činností. Ihned po roce 1990 byla tehdeším Svazarmem vypracována studie přeměny světecké jízdárny a okolí ve víceúčelové sportovní centrum [Příloha č. 15].⁸⁷ Jízdárna měla být zrekonstruována a měla sloužit opět jezdeckému sportu, ukládání kočárů popř. aukcím koní. V blízkosti jízdárny mělo dojít k výstavbě závodiště, golfového hřiště a ubytování. V blízkosti bývalého kláštera měl být vystavěn hotel („de luxe“) a počítalo se rovněž s úpravou parku do podoby parku lázeňského. I tento projekt zůstal ovšem pouze ve fázi plánů, obdobně jako jednání s kanadskou firmou, která chtěla celý areál rovněž odkoupit. K odprodeji však nikdy nedošlo a ještě kolem roku 1999 vypadal osud jízdárny jako zpečetěný.

K demolici ale naštěstí nedošlo a na podnět Okresního muzea v Tachově byla jízdárna opět zařazena do seznamu nemovitých kulturních památek.⁸⁸ Otevřela se tak další kapitola jejího života. Od roku 1997 je jízdárna v majetku města Tachova [Příloha č. 16]. V roce 2000 započala její postupná a rozsáhlá rekonstrukce, která probíhá i v současnosti. Rekonstrukce skutečně přišla v hodinu dvanáctou. U záchranu tohoto architektonického skvostu stál plzeňský architekt Ing. Arch. Jan Soukup, který o jízdárně prohlásil: „*Originalita řešení stavby de facto jízdárnu zachránila. Pokud by totiž byla postavena postupy, které byly v době stavby běžné, už dávno by se zřítily. V roce 1859 musela být tato stavba pro všechny doslova zjevením. V úžasně promyšleném projektu jsou spojeny prvky průmyslové architektury s představou aristokratické stavby*“.⁸⁹ Autorem návrhu na záchranu jízdárny byl Ing. Jaromír Fořt, o jízdárně prohlásil: „*Ve své praxi nepamatuji na našem*

⁸⁶ Tachov – Světce, jízdárna, stavebně historický průzkum, Praha 1980 (spisovna Městského úřadu Tachov). SOKA Tachov, Městský úřad Tachov, karton č. 55/14 jízdárna Světce 1980-2001.

⁸⁷ SOKA Tachov, Městský úřad Tachov, karton č. 55/14 jízdárna Světce 1980-2001.

⁸⁸ znovuzafazení jízdárny do seznamu nemovitých kulturních památek, prohlášení kulturní památkou Ministerstvem kultury pod čj. 4331/90 dne 7. 3. 1991 a následně zapsána do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky s číslem rejstříku 44351/4-4528. Ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, je kulturní památkou.

⁸⁹ Architektura jízdárny. *Jízdárna Světce: národní kulturní památka* [online]. Tachov [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.jizdarna-svetce.cz/architektura-jizdarny-informace-o-jizdarne.html>.

území stavbu, která by byla tak jedinečně řešena, a to jak architektonicky tak staticky.“⁹⁰ Díky postupné rekonstrukci byla v roce 2010 jízdárna ve Světcích zařazena do seznamu národních kulturních památek.⁹¹

Hlavní sál jízdárny vyniká výbornou akustikou a díky tomu byl využíván i před druhou světovou válkou ke koncertním a společenským událostem. Novodobé využití jízdárny na toto navazuje. Už od roku 2001 se v hlavním sále jízdárny v letním období koná hudební festival „Dveře jízdárny dokořán“ [Příloha č. 17]. V jízdárně při koncertech již vystoupili přední interpreti klasické i populární hudby např. Václav Hudeček, Jaroslav Svěcený, Pavel Šporcl, Lubomír Brabec, Spirituál Kvintet, Hradišťan, Štefan Margita, Lucie Bílá, Daniel Hůlka, Ondřej Havelka a Melody Makers atd.⁹²

I když rekonstrukce jízdárny stále probíhá a budova není z bezpečnostních důvodů oficiálně přístupná, již od roku 2008 jsou větším turistickým skupinám umožňovány komentované prohlídky s odborným výkladem. I při každoročních Historických slavnostech v Tachově je jízdárna jedním z oblíbených cílů. Vždy ve druhém zářijovém týdnu se město také připojuje ke Dnům evropského dědictví a prohlídka jízdárny nemůže chybět.

V rámci dobře fungující česko-německé spolupráce se též v minulosti jízdárna několikrát stala divadelní scénou, odehrála se zde unikátní česko-německá představení např. *Džbán vína pro mistra Jana Husa* či *Dobry voják Švejek*. V těchto představeních účinkovali amatérští herci z Tachova – Komedijanti a amatérští herci ze spolku „Wir in Bärnauer Land“ z Bärnau.“⁹³ Samozřejmostí je, že divadelní hry jsou nastudovány česko-německy a jsou tak srozumitelné pro obyvatele obou stran hranice.

Příběhy a legendy Světců jsou nejen přístupné v několika publikacích, ale již tradiční akcí se staly Večerní oživené prohlídky osady Světce a jízdárny, které se konají každoročně v měsíci listopadu [Příloha č. 18]. Tyto netradiční prohlídky jsou určené pro děti i dospělé. Zvláště pak pro nejmenší návštěvníky je zde pohnutá historie sdělována pomocí jednotlivých zastavení na večerní procházce osadou. Začátek je v jízdárně, tedy v polovině 19. století a návštěvníci se navracejí hlouběji do historie osady, poté do časů budování zámeckého sídla – prochází se kolem ruin nedostavěného zámku maršála Windischgrätze, kolem ruin klášterního kostela, návštěvníci jsou

⁹⁰ Architektura jízdárny. *Jízdárna Světce: národní kulturní památka* [online]. Tachov [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.jizdarna-svetce.cz/architektura-jizdarny-informace-o-jizdarne.html>.

⁹¹ Nařízení vlády č. 50/2010 Sb., o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky.

⁹² Spisovna MKS Tachov, programové oddělení, *Dveře jízdárny dokořán*.

⁹³ Spisovna MKS, programové oddělení, přehled akcí- přeshraniční divadelní představení.

„přepadení“ zlotřilými loupežníky, je zmíněno období Losyů z Losinthalu a osoba Jana Filipa Husmanna z Namedy a Riolsburgu. Návštěvníci se setkají i s Husmannovou první manželkou – Emilií purkrabínkou z Donína. Posledním zastavením večerní prohlídky je místo, kde je k vidění 14 plamínek a je zde zmiňována pověst o 14 svatých Pomocnících v nouzi. Zpovzdálí ke světýlkům přichází mnich paulán.

V roce 2015 v rámci kampaně Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 a projektu 9 týdnů baroka se v jízdárně uskutečnily dvě představení unikátní barokní opery „Costanza e Fortezza“. Opera se odehrála v hlavním sále jízdárny, ve věrné replice barokního divadla Florea Theatrum. Tato korunovační opera byla složena Johannem Josephem Fuxem v roce 1723 při příležitosti narození císařovny Alžběty Kristýny a návštěvy císařského páru v Praze. Od té doby nebyla nikdy uváděna. Díky souboru Musica Florea v čele s dirigentem, sbormistrem a violoncelistou Markem Štrynclem byla zmiňovaná opera uvedena po dlouhých 292 letech. Návštěvnost byla vysoká, premiéru 31. 7. a reprízu 1. 8. 2015 zhlédlo téměř 1000 diváků.⁹⁴ Velkou část návštěvníků tvořili němečtí posluchači a diváci z různých částí České republiky, což jízdárně samotné přineslo velkou publicitu.

Jedním z posledních zásahů do parkové úpravy v okolí jízdárny byla naučná stezka otevřená v roce 2014, která připomíná jednotlivé historické okamžiky Světců. Naučná stezka začíná u jízdárny a vede návrším až na samotný vrch Vysoká. V blízkosti jízdárny byl v souvislosti s jejím otevřením roce 2014 vybudován pavilon ve tvaru rondelu [Příloha č. 19], architekturou navazující na rondely jízdárny, které sloužily jako sedlací komory. Pavilon byl vystavěn jako možnost odpočinku s výhledem na jízdárnu a i jako možnost úkrytu před deštěm. Nabízí se zde přímé srovnání s plány z počátku 19. století.

V roce 2014 byla na vrchu Vysoká nedaleko Světců vystavěna rozhledna [Příloha č. 20]. Už od samotného zpřístupnění v září 2014 se těší velké pozornosti nejen Tachovanů, ale i turistů. 28 metrů vysoká vyhlídková věž ve tvaru hyperbolického paraboloidu se stala dominantou vrchu Vysoká, dobře viditelná je i z centra města. S velkým úspěchem se rozhledna setkala také u odborné architektonické veřejnosti. Byla prezentována rovněž v soutěži Stavba roku 2015, kde se v konkurenci sedmdesáti dvou staveb probojovala mezi třicet nejlepších v rámci celé České republiky. Ve druhém kole soutěžila např. s novým divadlem v Plzni nebo prodloužením trasy A pražského metra. Tachovská rozhledna sice nezvítězila, ale odnesla si speciální ocenění od časopisu Stavitel.

⁹⁴ Spisovna MKS, programové oddělení, vyúčtování akcí, červenec, srpen 2015.

Překvapivé je zde srovnání vnímání poutního místa a jeho nahrazení zážitky turistickými – jízdárnou, naučnou stezkou a rozhlednou. Zajímavé je vyjádření starosty města Tachova Jiřího Stručka k úspěchu rozhledny ve zmiňované soutěži: „*Mám z toho obrovskou radost. Toto ocenění je další úspěch tachovského okresu. Myslím, že získat ocenění na takovéto úrovni, je opravdu skvělé. Opět to zvýší návštěvnost rozhledny, což je hlavní důvod, proč byla postavena. Pomalu se z ní začíná stávat takové poutní místo. Lidé se na ni vracejí i poněkolkáté, z čehož jsme nadšení.*”⁹⁵

V současnosti je jízdárna v majetku města Tachova a její správu má, stejně jako v případě tachovského zámku, na starosti Městské kulturní středisko. Naproti tomu areál bývalého kláštera patří Plzeňskému kraji. V případě ruin zámku se zdá situace konečná. Právě ve středu ruin, jak pověst o vzniku osady Světce vypráví, se má nacházet kámen, na kterém se objevilo čtrnáct plamíneků.

⁹⁵ SÝKORA, J. Rozhledna se ve finále neztratila. In: *Tachovský deník* [online]. Tachov : Vltava-Labe-Press, 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://tachovsky.denik.cz/zpravy_region/rozhledna-se-ve-finale-neztratila-20151020.html.

6 Závěr

Cílem mojí práce bylo zmapování jednotlivých období života osady Světce. Rozbor pramenů a literatury přinesl řadu nových poznatků zejména pro období 20. století, zatímco pro 19. století již méně. K vytčenému cíli se však přiblížit podařilo, zejména co se týče proměny krajiny i jejího využívání. Od původního zalesněného místa s malým poutním kostelíkem sledujeme cestu přes velký barokní klášter s okolními zahradami, nedokončenou parkovou úpravu v okolí budovaného velkolepého zámku. Největším „narušením“ původního prostoru se stala v roce 1861 vybudovaná jízďárna, která přinesla do Světců nový světský prvek a zcela zatlačila původní poutní místo. Detailněji než bylo původně zamýšleno je v práci přiblíženo období posledních 25 let, které je však pro pochopení celkových souvislostí důležité.

Do budoucna by práci bylo možné rozšířit o detailnější popis historie druhé poloviny 20. století. Určitě by bylo možné se hlouběji věnovat architektonickému rozboru všech staveb, které ve Světcích stály, a také životu samotné osady, tedy lidem, kteří popsanou historii nejen prožili, ale i utvářeli a žili ve stínu těch, kteří osadu formovali, nedříve kláštera a později šlechty.

Překvapivé je, že pověst o 14 plamíncích – svatých Pomocnících je dodnes v Tachově velmi známá. Pozoruhodné je, že velká část tachovských pověstí v originále v německém jazyce, se v českém tachovském prostředí neztratila, naopak jsou velmi živé a i v současném městě oblíbené. Osada Světce je dnes známá především díky jízďárně, která je hlavní dominantou tohoto místa [Příloha č. 21]. Máloměrý současný turista ohromený aktuálním stavem jízďárny zavítá dále i ke zříceninám nikdy nedostavěného zámku. Snad jakoby u ruin dodnes člověka napadlo přísloví „Pýcha předchází pád“.

Budoucnost osady je stále otevřená a stále se mění. V samotné jízďárně se plánuje vybudování muzea bylinkářství⁹⁶ a nabízí se zde drobná souvislost s bývalou lékárnou a bylinkovou zahradou mnichů paulánů. Konvent bývalého kláštera bude nepochybně i nadále sloužit k vzdělávacím účelům a ruiny nedokončeného zámku budou přinejlepším pouze konzervovány. Osada však žije i nadále. Z bývalého hospodářského dvora vyrůstá rodinný dům s cukrárnou, která by měla sloužit k občerstvení novodobých poutníků, kruh se tím uzavírá.

⁹⁶ Městský úřad Tachov, spisovna, Zápis z jednání projektového týmu ze dne 1. prosince 2015.

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Text legendy Wenzela Cantzlera z r. 1730

Příloha č. 2 – Fotografie obrazu Adorace svatého Kříže a Nejsvětější Trojice v kapli tachovského zámku

Příloha č. 3 – Vyobrazení poutního místa mědirytina od Jana Hillera z r. 1730

Příloha č. 4 – Veduta města Tachova kolem r. 1738

Příloha č. 5 – Rytina pocházející snad z roku 1764 od rytce Salzera

Příloha č. 6 – Veduta paulánského kláštera ve Vranově u Brna z 18. století

Příloha č. 7 – Mapa stabilního katastru z roku 1838

Příloha č. 8 – Rodokmeny dvě linie rodu Windischgrätzů

Příloha č. 9 – Akvarely od tachovského malíře Franze Rumplera z roku 1864

Příloha č. 10 – Fotografie ruin dvou nárožních věží a části severního průčelí

Příloha č. 11 – Fotografie tachovského zámku

Příloha č. 12 – Fotografie kostela sv. Václava

Příloha č. 13 – Plán parkových úprav v okolí bývalého kláštera ve Světcích z první poloviny 19. století

Příloha č. 14 – Fotografie internátu Střední průmyslové školy Tachov – Světce

Příloha č. 15 – Studie přeměny světecké jízdárny a okolí ve víceúčelové sportovní centrum

Příloha č. 16 – Protokol o předání jízdárny do majetku Města Tachova z 26.3.1997

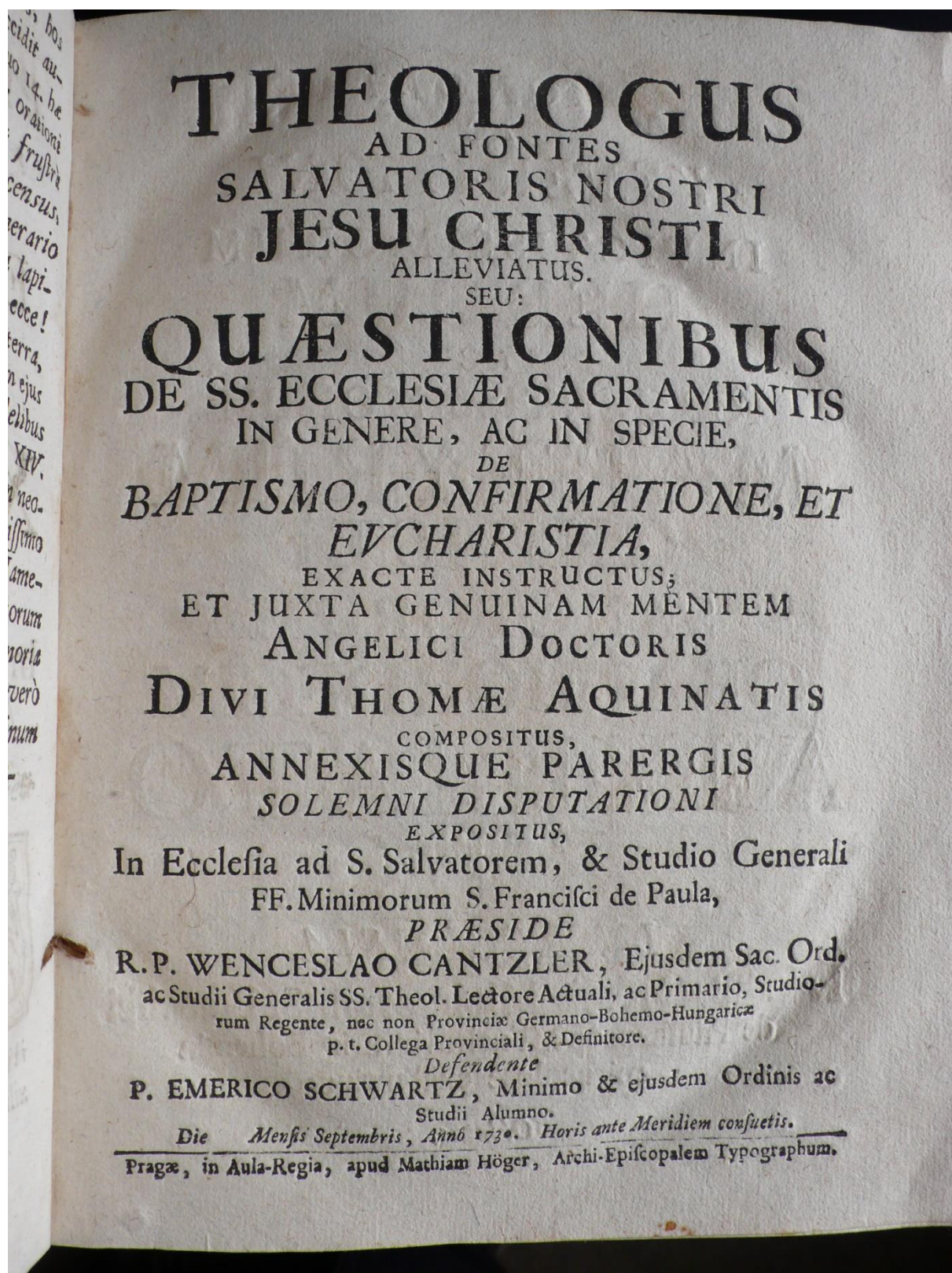
Příloha č. 17 – Hudební festival Dveře jízdárny dokořán

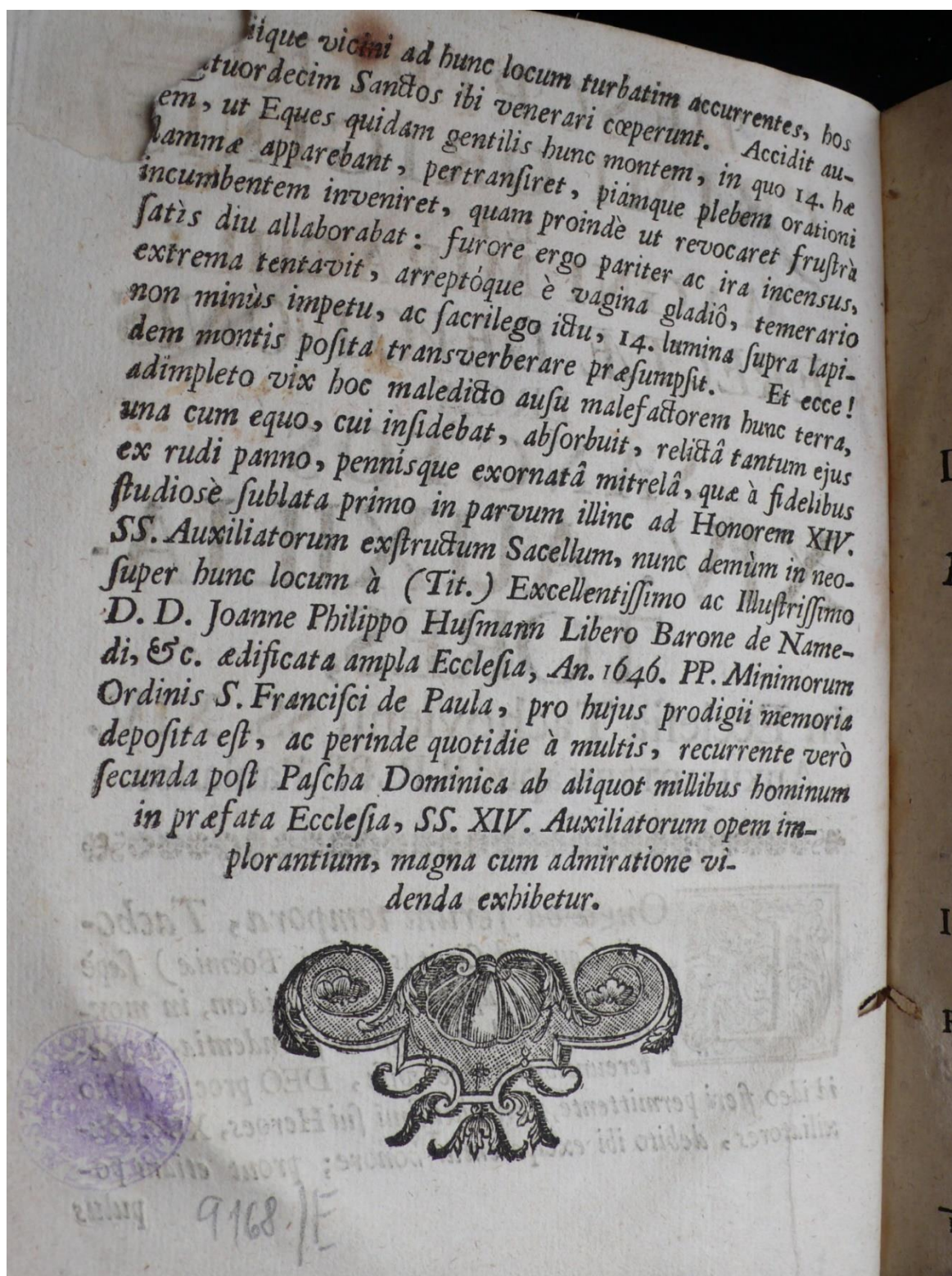
Příloha č. 18 – Fotografie Večerní prohlídky osady Světce a jízdárny

Příloha č. 19 – Fotografie pavilonu ve tvaru rondelu

Příloha č. 20 – Fotografie rozhledny na vrchu Vysoká u Tachova

Příloha č. 21 – Fotografie jízdárny ve Světcích

Příloha č. 2 – Fotografie obrazu Adorace svatého Kříže a Nejsvětější Trojice v kapli tachovského zámku

Zámek Kynžvart, inv. č. NPÚ KY08829a, exponát zapůjčený do tachovského zámku.

Foto Pavel Voltr – 22. 3. 2016.

Příloha č. 3 – Vyobrazení poutního místa mědirytina od Jana Hillera z roku 1730

Strahovský klášter, Fond starých tisků, sign. EN II 47.

Detail mědirytiny od Jana Hillera z roku 1730

Strahovský klášter, Fond starých tisků, sign. EN II 47.

Příloha č. 4 – Veduta města Tachova vzniklá kolem r. 1738

Muzeum Českého lesa v Tachově, inv. č. U 581, přír. č. 136.

Foto Pavel Voltr

Příloha č. 5 – Rytina pocházející snad z roku 1764 od rytce Salzera

Soukromá sbírka.

Gahre Abbildung deren wundervollen H. Heil. Gott
ffern bey denen PP. Paulanern nechst Zachari Saltzer

Příloha č. 6 – Veduta paulánského kláštera z 18. století

v Klášteře paulánů ve Vranově u Brna.

Foto Markéta Novotná.

Příloha č. 7 – Mapa stabilního katastru z roku 1838

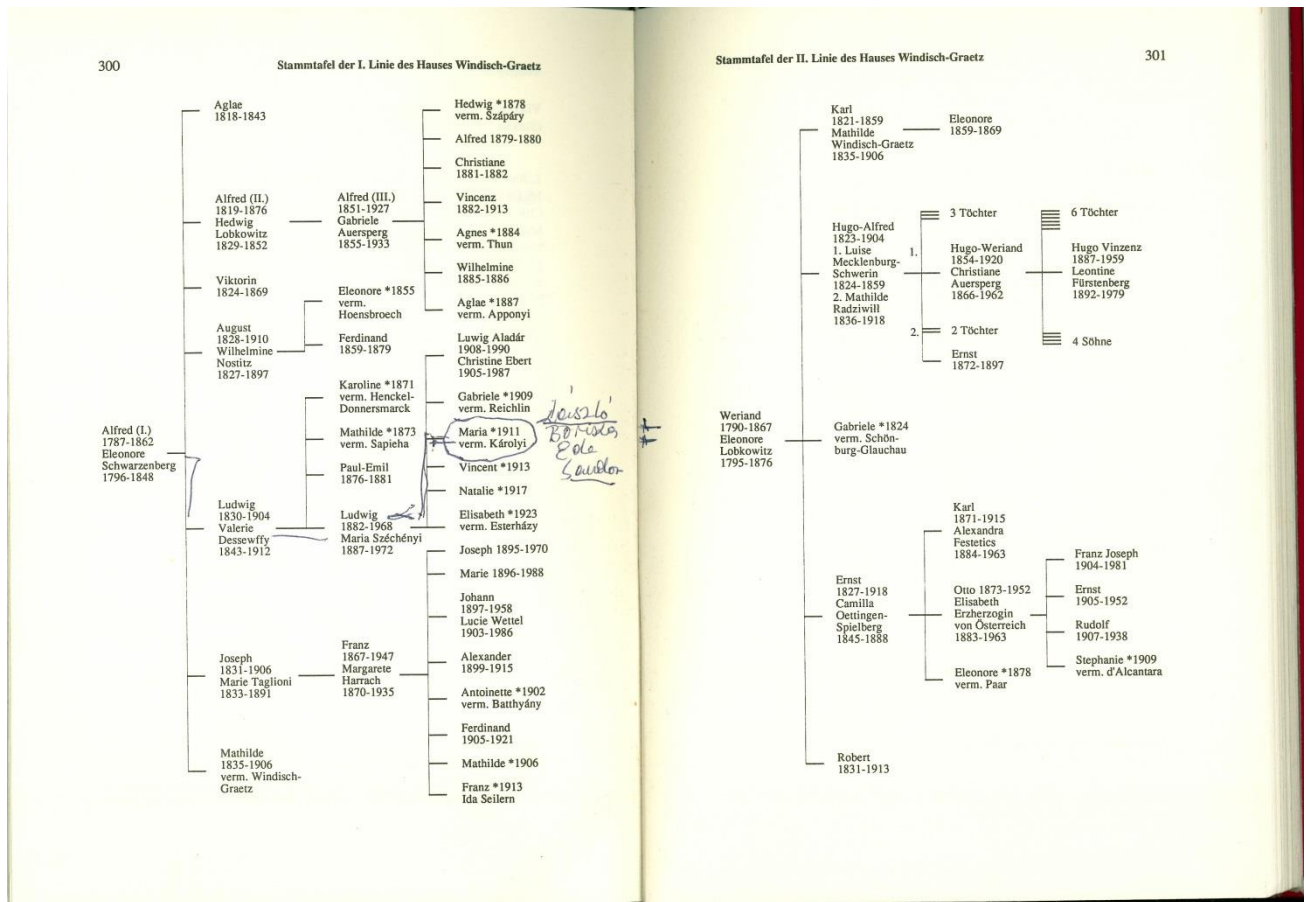
SOKA Tachov, Okresní úřad Tachov.

Příloha č. 8 – Rodokmeny dvou rodových linií rodu Windischgrätzů

Zápisky vepsal László Károlyi – 2.května 2014 při návštěvě jízdárny ve Světcích.

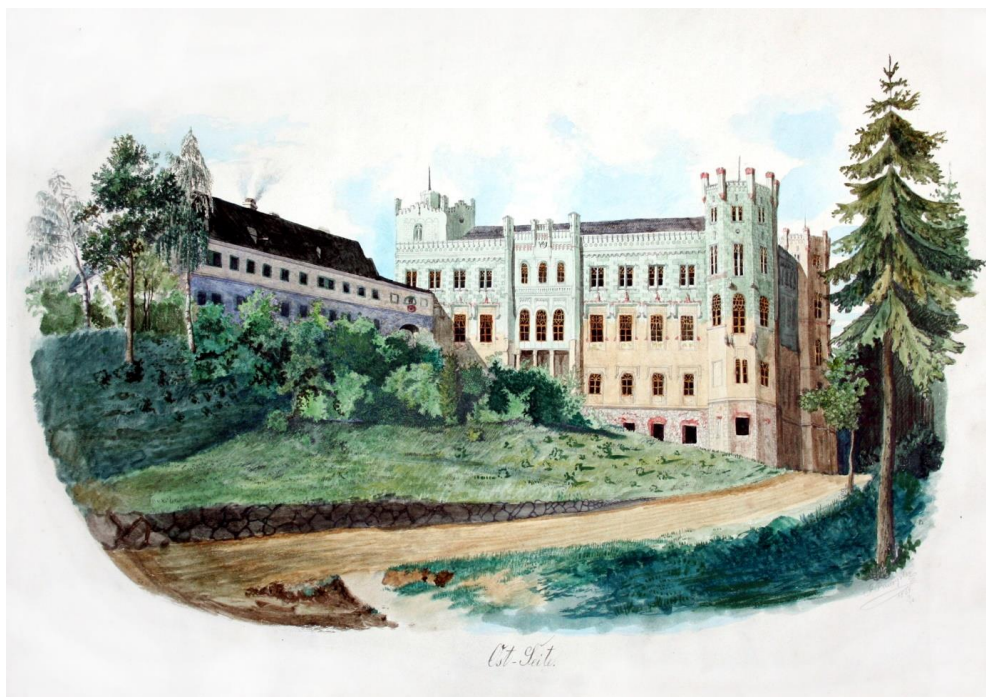
STEKL, H.-WAKOUNIG, M. *Windisch-Graetz Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*, s. 300-301.

Příloha č. 9 – Akvarely od tachovského malíře Franze Rumplera z roku 1864

Národní památkový ústav, Klášter Kladruby, KL 2612a001-004.

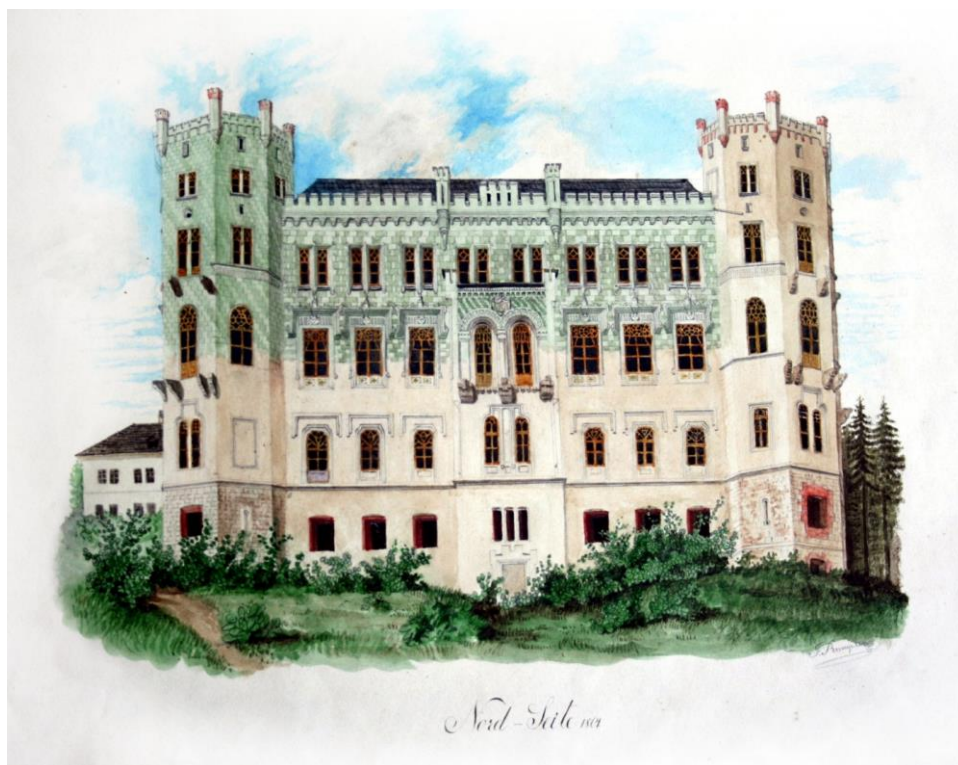
Foto Alexandra Hrušková.

Akvarely od tachovského malíře Franze Rumplera z roku 1864

Národní památkový ústav, Klášter Kladruby, KL 2612a001-004.

Foto Alexandra Hrušková.

Příloha č. 10 – Fotografie ruin dvou nárožních věží a části severního průčelí

Foto Pavel Voltr, 19. 9. 2015

Příloha č. 11 – Fotografie tachovského zámku

Městské kulturní středisko Tachov, spisovna MKS Tachov

Příloha č. 12 – Fotografie kostela sv. Václava v Tachově
Foto Pavel Voltr, 10. 8. 2015

Příloha č. 13 – Plán parkových úprav v okolí bývalého kláštera ve Světcích z první poloviny 19. století

SOA v Plzni, Velkostatek Tachov, inv. č. 4083.

Příloha č. 14 – Fotografie internátu Střední průmyslové školy Tachov – Světce

Foto Pavel Voltr, 2.3.2016

Příloha č. 15 – Studie přeměny světecké jízdárny a okolí ve víceúčelové sportovní centrum SOKA Tachov, Městský úřad Tachov, karton č. 55/14.

Detail studie

Příloha č. 16 – Protokol o předání jízdárny do majetku Města Tachova z 26. 3. 1997
SOkA Tachov, Městský úřad Tachov, karton č. 55/14.

p. Sotkovsko

Protokol

o předání a převzetí nemovitosti budovy jízdárny na st. p.č. 3525 a st.p.č.3525 o výměře 2158 m2 s přílehlým zařízením staveniště v katastrálním území Tachov, sepsaný v kanc. č. 4 v přízemí MěÚ v Tachově dne 26.3.1997

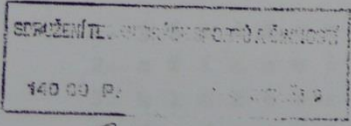
Předávající: Sdružení technických sportů a činností, Na strži 9, Praha 4, zast. panem Mgr. Ladislavem Řídkem
Přebírající: Město Tachov, Rokycanova 1, zast. panem Mgr. Přemyslem Kačírkem, starostou města

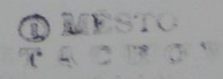
Dále přítomni: Mgr. Václav Klas, místostarosta
Václav Praveček, tajemník
ing. Katuše Filová, vedoucí správního odboru
pí Emílie Novotná, inv. technik
pí Helena Vítková, ref. kultury, OkÚ Tachov

Předávající předává tímto protokolem bezplatným převodem budovu Jízdárny, postavené na st.p.č. 3525, st.p.č. 3525 o výměře 2158 m2 a **zařízení staveniště, nacházející se rovněž na uvedené parcele v katastrálním území Tachov, část Světce.**

Předávající nedodal žádnou dokumentaci, projektovou dokumentaci, ani listiny, náležící k výše uvedené nemovitosti.
Stav nemovitosti je popsán ve studii ing. arch Jana Soukupa, která je součástí předávacího protokolu. Město přebírá nemovitost v tomto stavu a tudíž nenesे odpovědnost za současný stav předávané stavby.
Skončeno, přečteno a bez doplnění a změn podepsáno dne 26.3.1997.

V Tachově 26.3.1997

<p> <i>Ladislav Řídk</i> předávající</p>	<p><i>Václav Praveček</i> Hrad <i>Novotná</i> <i>Diáncová</i> <i>Kačírek</i> přebírající</p>
---	--

Příloha č. 17 – hudební festival „Dveře jízdárny dokořán“

Městské kulturní středisko Tachov, spisovna MKS Tachov

MĚSTSKÉ KULTURNÍ STŘEDISKO TACHOV

pořádá a srdečně Vás zve na

XIV. ročník letního hudebního festivalu

DVEŘE JÍZDÁRNY

DOKOŘÁN 2016

cyklus koncertů v jízdárně Světce u Tachova

SENÁT MKS TACHOV PLZEŇSKÝ KRAJ TACHOV TACHOVSKÝ deník

PROGRAM

1. zahajovací koncert
GABRIELA DEMETEROVÁ
&
COLLEGIUM GABRIELY DEMETEROVÉ
12. 6. 2016 * 15.00 hod. * vstupné 490,- Kč

2. koncert
DECHOVÝ ORCHESTR MLADÝCH, TACHOV
& **STADTKAPELLE NEUSTADT a.d. WALDNAAB / HOST**
"JUBILEJNÍ KONCERT K 40-TÝM NAROZENINÁM"
26. 6. 2016 * 15.00 hod. * vstupné 100,- Kč

3. koncert
"GLASGOW ORCHESTRAL SOCIETY" / VB SKOTSKO
&
"THE REBEL PIEPERS" / ČR (SKOTSKÉ DUDY)
10. 7. 2016 * 15.00 HOD. * vstupné 150,- Kč

4. koncert
PRAŽSKÝ SALONNÍ ORCHESTR
MONIKA SOMEROVÁ A ALŽBĚTA VOMÁČKOVÁ, ND PRAHA / ZPĚV /
KLASICKÝ TANEC PETR VALEČKA A IRENA KÚSTKOVÁ
/ **KOLOSEUM DANCE TEAM PLZEŇ /**
"SLAVNÉ MELODIE SVĚTOVÝCH OPERET"
21. 8. 2016 * 15.00 HOD. * vstupné 190,- Kč

5. závěrečný koncert
KOMORNÍ ORCHESTR QUATRO * BONI PUERI
"STABAT MATER" G. B. PERGOLESII
aj.
4. 9. 2016 * 15.00 hod. * vstupné: 350,- Kč

Autobusová doprava zajištěna - směr Tachov - Světce a zpět:
NEDĚLE 14.30 h. z autobusu, nádraží Tachov - jízdní: 10,- Kč / 1 cesta

Předprodej: INFOCENTRUM MKS Tachov, tel: 274 630 0000001,
e-mail: info@centrumimks.cz
• Změna programu vyhrazena •

Příloha č. 18 – Fotografie Večerní prohlídky osady Světce a jízďárny

Foto Alena Mautnerová, 20.11. 2015

Foto Irena Zapletalová, 8. 11. 2013

Příloha č. 19 – Fotografie pavilonu ve tvaru rondelu

Foto Pavel Voltr, 19. 9. 2015

Příloha č. 20 – Fotografie rozhledny na vrchu Vysoká u Tachova

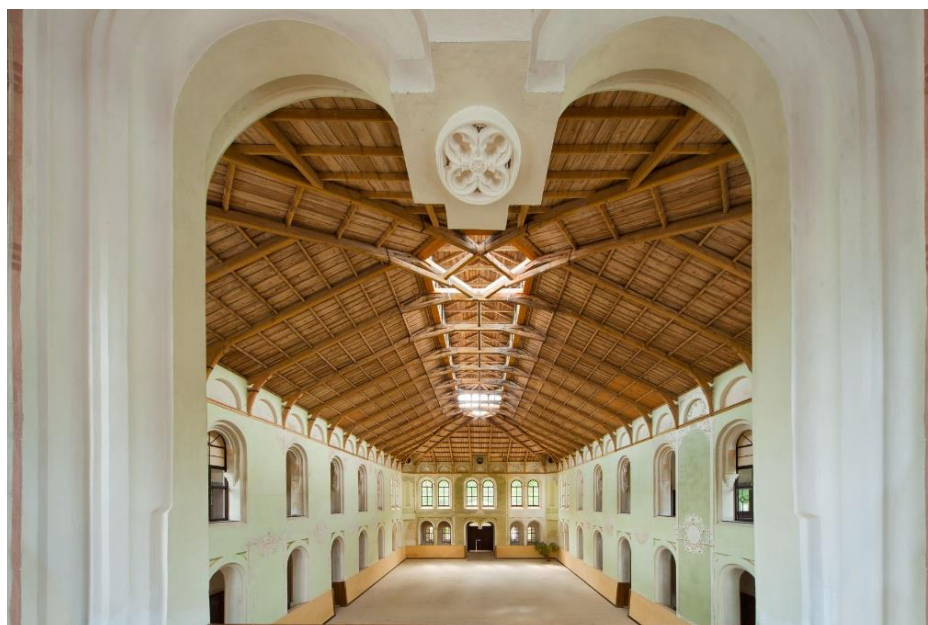
Foto Alena Mautnerová, 25.9.2015

Příloha č. 21 – Fotografie jízdárny ve Světcích

Foto Pavel Voltr, 10. 7. 2015, spisovna MKS Tachov

Foto Marek Vaneš, 16. 4. 2013, spisovna MKS Tachov

Seznam použitých zdrojů

Archivní dokumenty

Městské kulturní středisko Tachov, spisovna MKS.

Městský úřad Tachov, spisovna úřadu.

Muzeum Českého lesa, inv. č. U 581, přír. č. 136.

Národní archiv, Archivy zrušených klášterů zrušených za Josefa II., Řád paulánů Tachov. inv. č. 1940.

Národní archiv, Křižovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, inv. č. 179.

Národní památkový ústav, Klášter Kladruby, KL 2612a001-004.

Státní oblastní archiv v Plzni, Velkostatek Tachov, inv. č. 4083.

Státní okresní archiv Tachov, Městský úřad Tachov, karton 55/14, jízdnárna Světce 1980-2001.

Státní okresní archiv Tachov, Okresní úřad Tachov, mapy stabilního katastru sloužící jako podklady k vodní knize, mapy stabilního katastru sloužící jako podklady k pozemkové knize.

Strahovský klášter, Fond starých tisků, sign. EN II 47.

Publikovaná literatura

BÁRTOVÁ, Lenka; BAĐUROVÁ, Anežka. *Vyobrazení měst a jiných lokalit v tiscích 16. - 18. století : (se vztahem k území České republiky)*. Praha : Knihovna Akademie věd České republiky, 2002-2008. ISBN 978-80-86675-14-5.

BAXA, Václav, Markéta NOVOTNÁ a Petr PRÁŠIL. *Tachovsko na starých pohlednicích: Tachau und Umgebung in alten Ansichtskarten*. Hostivice : Baron, 2008. ISBN 978-80-86914-60-2.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. Praha : Libri, 2004. ISBN 80-7277-087-X.

- ČADEK, Štěpán. *Tachov v datech 1115-2015*. V Domažlicích : Pro město Tachov vydal Zdeněk Procházka, Nakladatelství Českého lesa, 2015. ISBN 978-80-87316-53-5.
- HELLER, Jan. *Symbolika čísel a její původ*, Praha : Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2003. ISBN 80-239-4414-2.
- HLAVÁČEK, Petr. *Čtrnáct svatých Pomocníků: k pozdně středověké spiritualitě elit a její christocentrické dimenzi*. Praha : Filozofická Fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-534-6.
- HOFMANN, Gustav. *Rodinný archiv Windischgrätzů – rozbor fondu*, Sborník archivních prací, Praha : archivní správa MV ČR v nakladatelství Panorama, roč. XLIII, č. 2, 1993. ISSN 0036-5246.
- KÖFERL, Josef. *Der politische Bezirk Tachau: eine Heimatskunde für Haus und Schule*. Tachau : Josef Köferl, 1890.
- KRČMÁŘ, Luděk. *Poutní místa a místa zvláštní zbožnosti na Tachovsku*. Klatovy : AgAkcent, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-87018-43-9.
- KUTHAN, Jiří. *Aristokratická sídla v českých zemích: 1780-1914*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. ISBN 978-80-7422-332-7.
- LANG, Martin. *Barokní zámky: příběhy a lidské osudy*. Nezdice : Občanské sdružení Aktivios, 2014. ISBN 978-80-260-5749-9.
- NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: krajina, místo, architektura*. Praha : Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-303-5.
- PROCHÁZKA, Zdeněk. *Světce u Tachova v proměnách staletí: Heiligen bei Tachau im Laufe der Jahrhunderte*. V Domažlicích : Pro město Tachov vydalo Nakladatelství Českého lesa, 2009. ISBN 978-80-86125-94-7.
- ROŽMBERSKÝ, Petr a Luděk KRČMÁŘ. *Poustevníci, poustevny a pouště v Plzeňském kraji*. V Domažlicích : Nakladatelství Českého lesa, 2014. ISBN 978-80-87316-30-6.
- SCHAUBER, Vera a Hanns Michael SCHINDLER. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN 80-85527-75-8.

STEKL, Hannes a Marija WAKOUNIG. *Windisch-Graetz Ein Fürstenhaus im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien/Köln/Weimar : Böhlau Verlag, 1992. ISBN 3-205-05468-7.

VLČEK, Pavel; SOMMER, Petr; FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha : Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6.

WINKELHOFEROVÁ, Martina. *Šlechtictví zavazuje : osudy žen v c.k. monarchii*. Praha : Ikar, 2012. ISBN 978-80-249-1884-6.

Internetové zdroje

Archivní fondy a sbírky v České republice [online]. Tachov, [cit. 2016-03-15].

Dostupné z : <http://aplikace.mvcr.cz/archivni-fondy-cr/VysledkyHLEDANI.aspx?stranka=1&id=22310701033#22310701033.html>.

Architektura jízďárny. *Jízďárna Světce: národní kulturní památka* [online]. Tachov [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.jizdarna-svetce.cz/architektura-jizdarny-informace-o-jizdarne.html>.

Pro uchazeče. *Střední průmyslová škola Tachov* [online]. Tachov [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: http://www.sps-tachov.cz/web/cs/pro_uchazece.html.

SÝKORA, Jindřich. Rozhledna se ve finále neztratila. *Tachovský deník* [online]. Tachov : Vltava-Labe-Press 2015, 2015 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://tachovsky.denik.cz/zpravy_region/rozhledna-se-ve-finale-neztratila-20151020.html.

Resumé

Práce je zaměřena na proměnu české kulturní krajiny a jejího genia loci na příkladu města Tachova a poutního místa Světce. Přestože ke Světcům již existuje literatura, je samozřejmě možné i dnes narazit na nové informace, které téma buď zpřesňují či doplňují. Nejstarší historie Světců je spojena s poutním kostelíkem zasvěceným Čtrnácti svatým Pomocníkům. Již zasvěcení kostela upozorňuje na čilé styky mezi Bavorskem a Čechami v minulosti. V 17. století prošla celá krajina Čech velkou proměnou, která souvisela s nástupem baroka po třicetileté válce. To se samozřejmě týkalo rovněž Světců, kde to bylo ještě umocněno tím, že nový majitel Tachova Jan Filip Husmann z Namedy a Riolsburgu sem přivedl nový řád paulánů, kteří se zde na 150 let usídlili. Po zrušení kláštera Josefem II. celé Světce i s bývalým klášterem odkoupil Josef Mikuláš Windischgrätz. S jeho synem polním maršálem Alfrédem I. Windischgätzem je pak spojena velkolepá přeměna Světců z poutního místa na aristokratickou rezidenci završenou mohutnou jízdárnou. V závěru práce jsou přiblíženy osudy celého areálu po roce 1945 a jeho nový život.

Summary

The thesis deals with the change of the Czech countryside and its genius loci using the example of the town of Tachov and Světce pilgrim site. Although there are literary resources on Světce it is still possible to come across new information which either specify or add data to the given topic. The oldest history of Světce is connected with the pilgrim church devoted to the Fourteen Holy Helpers. From the fact of devotion it is obvious that there used to be busy traffic between Bavaria and Bohemia. In the 17th century the whole Bohemian countryside went through a major change connected with the coming Baroque after the 30 Years' War. The apparent influence on Světce was magnified by the fact that the new owner of Tachov – Jan Filip Husmann of Nameda and Riolsburg- brought the new Order of Minims who settled there for the following 150 years. After the abolishment of the monastery by Joseph II the whole Světce village including the former monastery was bought by Josef Mikuláš Windischgrätz. His son-field marshal Alfred I Windischgrätz – is connected with a spectacular changeover of Světce from a pilgrim site into an aristocratic residence culminating with a massive riding school. The end of the thesis focuses on the history of the whole premises after 1945 and its new life.